

ISSN 2217-2017

UDK 82

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД

Година XI Број 27

октобар – новембар – децембар 2020

Алма

ИЗДАВАЧ

Alma

Молерова 62-А, Београд

011/2437-204

www.alma.co.rs

www.alma.rs

УРЕДНИШТВО

Ђорђе Оташевић

(главни уредник)

Миљурко Вукадиновић

Милутин Ђуричковић

Милица Јефтимијевић
Лилић

КОРИЦЕ

Дејана Јовановић

ФОТОГРАФИЈА

Винсенс Лоренс

ШТАМПА

„Алма“, Београд

Винсенс Лоренс: „Млеко“

Књижевни преглед излази четири пута годишње, у два издања – штампаном и електронском.

Имејл адреса: knjizevnipregled@yahoo.com

Претплата за 2020. годину (за штампано издање): 3.200 динара. Текући рачун: 205-39745-66 код Комерцијалне банке, Београд. Код претплате ставити назнаку „За Књижевни преглед“.

САДРЖАЈ

О КЊИГАМА

Борислав Гаврић: ХАРМОНИЧНИ ГАЛИМАТИЈАС У РОМАНУ (<i>Јагма : роман, Сенахид Незировић</i>)	6
Жарко Требјешанин: (МИЉЕНКО ЖУБОРСКИ – МЕЛАНХОЛИЧНИ ВЕСЕЉАК... (<i>књига од бабине коже или просјачки требник, Миљенко Жуборски</i>)	8
Верица Тадић: СВЕВЕКОВНИ ИМПУЛС ИНСПИРАЦИЈЕ (<i>Посланице Одисеју, Милица Јефтимијевић Дилић</i>)	19
Витомир Теофиловић: БРОД КАО СИМБОЛ И МЕТАФОРА (<i>Бродови, Иван Сокач</i>)	27

ИЗ НОВИХ КЊИГА

Растко Васић: <i>Валденбуришка драма</i>	34
Радмила Стојановић: <i>Ожиљци : роман</i>	36
Бранка Чубрило: <i>Реквијем за Барбару</i>	38
Горан Кљајић: <i>Растур</i>	40
Предраг Крајиновић: <i>Деветнаест прича и песма</i>	42
Милан Неђић: <i>Тринаест година</i>	44
Младен Хинић: <i>Босоног, путевима макадамским...</i>	46
Мики Миљуш: <i>Укрштене мисли</i>	48
Драгослав Митровић: <i>Сократе, како се зовеш?</i>	50
Миленко Миро Шарац: <i>Пријеки суд</i>	52

ИЗ РУКОПИСА

Шива Пракаш	55
Жељка Башановић Марковић: <i>Колевка</i>	56
Душко Секулић: <i>Салаш</i>	58
Данко Стојнић: <i>Цепач одева</i>	60

Динко Османчевић: <i>Да сам ја неко</i>	62
Сељадин Салијевић: <i>Од рођења до смрти</i>	63
Иво Мијо Андрић: <i>Клонови</i>	64
Сергије Димитријевић: <i>Лепота далеких крајева</i>	66
Станислав Томић: <i>Солидарност</i>	68

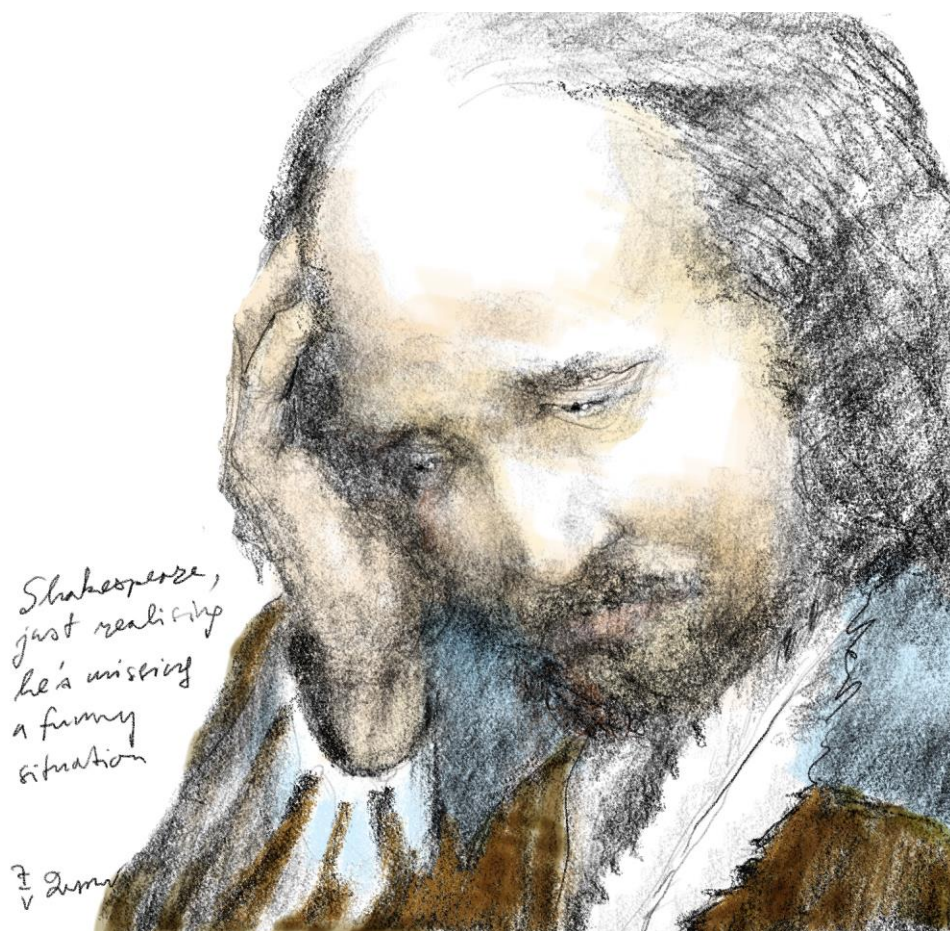
НОВИ ГЛАСОВИ

Јелена Костић: <i>Мала мистерија господина Н.</i>	71
Милован Кљајевић: <i>Прелазак</i>	73

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Станка Бонева: <i>Летња провера</i> (Превео Милан С. Димитријевић)	75
Илиана Илијева: <i>Асирски дворца</i> (Превео Милан С. Димитријевић)	77
Гино Лајнвебер: <i>Колиба</i> (Превео Лазар Мацура)	79
Васиљ Терешчук: <i>Журке патуљака</i> (Превео Јарослав Комбиљ).....	81
Ирена Цилик: *** (Превео Јарослав Комбиљ).....	83
Бладислав Божедај: <i>Супа у летећем тањиру</i> (Превео Ђорђе Оташевић)	85
Дорел Шор: <i>Године школе</i> (Превео Александар Чотрић)	87

О КЊИГАМА

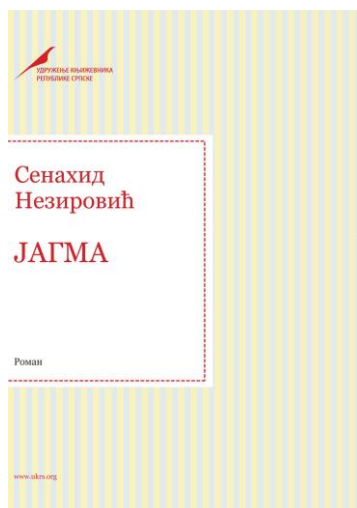

Данко Стојнић: „Шекспир коме недостаје смешна ситуација“ (2020)

Борислав Гаврић

ХАРМОНИЧНИ ГАЛИМАТИЈАС У РОМАНУ

(Сенахид Незировић, *Јагма* : роман, Бања Лука: Удружење књижевника Републике Српске, 2020)

Имао сам срећу да упознам онда младог писца и студента (Филозофскога факултета у Сарајеву) **Незировића**, када ми је долазио у средњу мјешовиту школу у општини Бановићи гдје сам радио као педагог и психолог те директор. Случајни, први сусрет у којему све ове године и деценије наших живота сарађивасмо, а да при том између нас, никада, није пала ни једна једина ружна ријеч или пријепирка је за узор другима...

Имајући у виду да је радио волонтерски још у СФРЈ, и то у књижевној омладини, односно Књижевном клубу „Иво Андрић“ у подозренском селу Турија, недалеко од села Ораховица у коме сам и ја рођен, понудио сам свој рукопис прича, без наслова. На моје изненађење, он је врло брзо донио прекуцан текст и замолио ме да прегледам, да би касније отишло на рецензирање (др Мирку Скакићу и др Асиму Халиловићу, проф. Педагошке академије Универзитета у Тузли).

Тако бијаше 1986. године. Данас, ја пишем о његовом рукопису документарног романа „**Јагма**“ (генитив множине „**јагме**“, датив множине „**јагми**“...), што је стандардизовано Речником српског језика!). Радња се заснива на стварним догађајима из пишчевог живота и подсјећа много на познати роман „*Живот је негдје другдје*“ Милана Кундере. Необично је да се, уз белетристички текст, приложи овако велики број разних: Рјешења, Уговора, фотографија, Диплома, отпусница из болнице, писама (епистоларна форма) и томе сл., међутим када се прочита цијели текст онда се боље разумије намјера писца. Чини ми се да је субјективност овдје сведена готово на минимум и да се, често, писац руга самом себи те судбини која му је одређена. Главни лик није писац, већ они који радњу покрећу и усмјеравају што веома изненађује! Остала имена су стварних личности из јавног живо-

та (Лукавца, Тузле, Сарајева и сл.), па нема приговора њиховом спомињању на коректан начин. Мотив који покреће ликове је различит, углавном се ради о борби за голу егзистенцију, запошљавању, оснивању породице што увијек измиче **Сенку** и јер му то непријатељско окружење (љубоморно и пуно завидности) не дозвољава...

Вријеме обухваћено радњом романа „**ЈАГМА**“, почиње од рађања у Тузли, до завршетка рата у СР БиХ... Најинтересантнији су дијелови током школовања, заснивања радног односа на одређено и (новинарске) ангажованости у току рата. Свједочење о убиству његовог цијењеног *професора Шпире Матијевића* и етничком чишћењу српских насеља (*Смолућа, Потпећ, Пожарница...*) најдрагоцјенија су у овој причи, у којој нема мјеста сумњичавости... јер, писац се исповиједа пред папиром као пред свештеником, сводећи рачуне сам са собом!

Незировићеве реченице су наизмјеничко кратке и дугачке. Он има препознатљив стил убрзавајући краћим реченицама радњу, док је атмосфера у дугим реченицама знатно мање напета. Читаоци лако могу стећи утисак да се писац зналачки „поиграва“ српским језиком, иако се чини да је пренатрпавање турцизмима узрочник неразумљивости, који, срећом, исправља додавањем рјечника на крају рукописа романа!

Због свега написаног, сматрам да је остварен **хармонични галиматијас у роману „Јагма“, Незировић Сенахида** и његова нова књига постаје дојмљива синтеза свега најбољег што је прочитао из историје наше књижевности као и пера савременика. Ту складну збрку животних догађаја постигао је наизменичним кориштењем хронологије и ретроспекције, имајући у виду како је само на тај начин могао сакупити сва збивања да делују убедљиво...

Жарко Требјешанин

МИЉЕНКО ЖУБОРСКИ – МЕЛАНХОЛИЧНИ ВЕСЕЉАК, ЗАГОВОРНИК БЕЗБРИЖНОСТИ И СЛОБОДЕ

(Миљенко Жуборски, *Књига од бабине коже или Просјачки требник*,
Београд: Алма, 2020)

Човек који се „уек налазио на погрешној страни мотке“¹ познат је у књижевним круговима као Миљенко Жуборски, песник, сатиричар, музичар, глумац, спадало, боем, а готово је непознат по свом правом имену (Миленко Поповић) и правом занимању (професор психологије у хемијској школи). Жуборски је писао афоризме, сатиричне приче, епиграме, епитафе, хумореске, песме, поеме, сонгове. Знао је да бритком сатиром сасече лаж, лицемерје, бахатост, празноглавост и охолост,

али је његов хумор претежно онај доброћудни, благ, који изазива емпатију и осмех. Као човек, физички, био је људескара, али доброг, меког срца, нежне, дечје душе и бритког ума. По образовању, али и урођеном дару психолог и мислилац, по вокацији песник, а по начину живота савремени трубадур, луталица и непатворени боем, најплеменитије врсте. Жуборски је припадао племену безазлених мајстора измотавања, урнебесника, сањалица, луцкастих луталица, песника, боема, ноћобдија. Његовом „братству по безбрижности“ припадају: „подстрекачи радовања, изгонитељи бриге, рушитељи чамотиње, утеривачи весеља, присталице доколице, проналазачи ведри-

---

¹ „... јер је живот удесио тако, да један батину држи, а други је извлачи. Ја сам се ... уек налазио на погрешној страни мотке“ (Жуборски, *Књига од бабине коже или просјачки требник*, издавач „Алма“, 2020).

не, корисници среће, присталице урнебеса, поклоници ленствовања, присталице сањарења, мајстори раздраганости, савезници разузданости, хајкачи на мрзовољу, ствараоци пландовања и утемељитељи измотавања...“.

Живот, поглед на свет, личност и *вјерују* Миљенка Жуборског (1938-2020)² могли би се најсажетије представити овим имагинарним разговором, склопљеним од реплика из његове књиге.

- Ко се највише обрадовао твоме доласку на свет?
- *Гробар...*
- Чиме ћеш платити школарину живота?
- *Искусством...*
- Чиме може да се надокнади мањак поштења?
- *Вишком угледа...*
- Чеге је поштењак власник?
- *Немаштине...*

Књига од Бабине коже је последња у низу написаних књига овог несвакидашњег песника и афористичара (прва је била *Књига жалбе* из 1970, а последња објављена за живота била је *Споменик од заборав* из 2014. Такођер, иза себе је оставио обимну писану грађу која још увек није објављена...) Жуборски ју је оставио у рукопису припремљеном за штампу, о којем ми је причао када је поуздано осећао да га животна снага већ неповратно напушта. Желео је да је пропратим предговором. Тиме ми је указао велику част и обавезу, јер се према њој односио као према посебној, на неки начин тестаментарној књизи, у којој се налазе избрушене, прерађене и сажете, али и до свог врхунца доведене многе идеје и теме из претходних бројних дела. У њу су вешто уткане неке мисли, кратке приче, сентенце, афоризми, скарадаљке, досетке и епиграми из његових ранијих књига (*Уговор са ђаволом*, 1983; *Животопис*, 1996; *На погрешној страни мотке*, 2008; *Жива бића у кући од пића*, 2009; *Растанак са празном флашом*, 2010. итд).

Књига се састоји из два дела: *Баба* (I део) и *Натан* (II део). Ова необична, уврнута, жанровски неодредива, хибридна књига је понај-

---

² Поводом смрти Жуборског, о њему и његовом делу су надахнуто, топло, лепо и с дубоким познавањем писали Драган Мраовић и Витомир Теофиловић (*Књижевне новине*, март-април-мај 2020, стр. 21).

пре нека врста пикарског романа и пародије на романе о одрастању (*Bildungsroman*), зачињена досеткама, причама, песмама, епитафима, мудролијама и афоризмима. То је прича о душевном, моралном, интелектуалном и духовном развоју, о формирању личности књижевног јунака и његовим невероватним догодовштинама и чудесним пустоловинама пробисвета и луталица. У овој књизи се прати необичан развој и одрастање (анти)јунака Зеленка Купусног, од његовог рођења у купусу, где су га нашли зечеви, а роде га одатле узеле, однеле и убациле кроз димњак у чатрљу код бабе-вештице која га је подигла и одгајила.

Жуборски гради своју носећу, оквирну причу на шеми мита о јунаку: необично рођење Зеленка Купусног, његова чуда и подвизи у детињству, одрастање код хранитељке уместо код биолошких родитеља, рано стицање натприродних моћи и вештина и, посебно, његов присан и сложен однос са старатељком (Бабом), препун неочекиваних, љупких, трагикомичних и фантастичних обрта. У периоду одојчета уместо звечке играо се са лобањом давно угинулог мачка у коју је Баба ставила „нешто од својих ислужених зуба“. Описао је и своје подвиге. „Захваљујући урођеној проницљивости, овладах малом и великом нуждом, а вештину хода изучих газећи Бабу...“

Од старице, своје хранитељке, која је отеловљење митске Велике мајке, учио је мудрости. „Пешачећи преко честите старице, дошао сам до закључка, да је бољи онај ко не зна куд иде, од онога коме је све јасно, јер онај ко нема циља не може да залута“. Од ње се учио гледајући и слушајући шта она ради и казује, а не ретко га је и директно подучавала и васпитавала.

Приче о Баби и њеном подучавању су нежне, лирске бајковите кратке приче, проткане благом иронијом и хумором апсурда, који неутралише сентиментализам. „– Почећемо од онога што не ваља, а то је лаж. Знај синак, да од лагања човеку отпада нос!... Ја сам за то време гледао Муви под реп. Баба то примети, па љутито подвикну: – Запамти клипане, да ја увек знам шта ти мислиш!... Истога часа Баби отпаде нос. ...Од тада га је Баба дуго носила у цепоу... Вадила га је само на мирис пољског цвећа... Тако је било све док Баби нисам залепио нос туткалом од шарене лаже“. Овако тече љупко, дечје шармантно, уврнуто, маштовито и поетично приповедање Жуборског о догодов-

штинама посинка током одрастања са Бабом. Ове бајковите приче, које имају елементе мита, предања и легенди, проткане су дијалозима искусне, мудре Баке и њеног знатижељног посинка, прожете пажљиво уграђеним народним мудростима, изрекама, загонеткама, благословима.

„Уграбивши прилику када је Баба небесима даровала зјале, запитах је овако:

– Реци ми, уважена Бако, како би се звала змија, која би уместо ногу имала лишће?

Пренувши се из благословене блесавости Баба рече:

– Лоза...“

Књига је препуна таквих дијалога пуних разноврсних мудролија попут мудрих изрека, сентенци, досетки и пословица. Ево једног карактеристичног:

„– Реци ми, Бако, да ли можеш бити паметнија од себе?

– Не могу. – признаде Баба.

– То значи да си најбоља после себе – утеших је...“.

А има их и оних нежних, засићених емоцијама и зачињених поетским сликама.

„– Баба, шта су то звезде?

Она рече:

– То је, синко, само Вишњи посолио мрак...“

Бабино подучавање често се одвијало кроз сократовске филозофске дијалоге између наивног ученика и искусне учитељице, Мудре старице. Мајеутичком вештином старице-учитељице њен поси-нак-ученик је стизао до мудрости. Овако изгледају мудри филозофски дијалози у којима безазлени ученик пита, а мудра учитељица одговара: „– Која је, Бако, разлика између паметнога и будале? – радознало ћу ја. – Паметан има корист од штете, а будала штету од користи – објасни Баба...“

Ти њихови уврнути, шашкасти дијалози су амалгам нежности, уважавања и лудости:

– Сећаш ли се поштовани клипане (згубидане, зрдове, балавче, шмо-кљане, букване)..., обраћа се Баба посинику, а он њој љубазно узвраћа:

– „Сећам се, вољена Бабускоро (стара, старице, Бабетино, старка, Бабцу)...“

Кроз њихове дијалоге, али и кроз сећања Зеленка Купусног, пуног необичних доживљаја, апсурдних обрта и немогућих договора, пробија танани, доброћудни, лирски хумор и меланхолично, сентиментално расположење.

Његове приче каткад прати својеврсно неочекивано наравоучење:

– Бољи је ожиљак на живој Баби, од блиставе огрлице на мртвој девојци.

– Ко пристане да пузи, стражњица и образи су му на истој висини....

Негде на средини ове приче-романа, збива се чудесни, надреални преображај: *Баба изненада постаде лепота девојка*. А ево како се збила та фантастична трансформација:

„...Када су Баби израсли трећи зуби, на димњак слете бели пра-стари Гавран и рече:

‘– Девојко, спремај се за удају!’ После тога баци Баби влат неке траве,... а посинку даде перо из свога репа. Када је Баба појела травку, ухвати је страшно штуцање... од ког са Бабе поче да се одваја кожа... Испод старе коже појави се ружичаста девојачка кожица. Моја се бабускера преобрати, у лепојку девојку, спремну да постане невеста... Баба девојка ми нареди да њену стару кожу исечем у комаде и да од њих сашијем књигу, у коју ћу бележити догађаје, себи за утеху, а другима за наук...“

После Бабиног чудесног преображаја и одласка у непознато због припреме за венчање, посинак остаде сам у чатрљи, „дружећи се са самоћом, украшеном неизвесношћу и жмарцима од страве...“ Тада, као производ настале празнине, туге услед одвајања од вољене Бабе и осећања усамљености, настаје његова, по много чему необична књига записа. „Будући да сам сашио књигу, од старе Бабине коже, да не би стајала празна, у њу почех да шкрабам запажања о хранитељки, заједно са згодама из заједничког живота ослањајући се на сећање...“

Већ следећег јутра по Бабином одласку, дошао је необичан путник намерник, скитница Натан, који се одмах представио:

„– Поштовани зврндове, ја сам путујући уметник, разгонитељ брига сваке врсте, пријатељ корова, просјака из племена Безбрижника, весељака, клатарала, слободњака, ... ландарала, потукача, луталица, насмејача, ... бескућника, забављача, тумарала, песмотвора и трбухозбораца; – по имену Натан са презименом Какотиједраго“.

Натан предложи погодбу да свој боравак плати домаћину причом и песмом, све док му то не досади. Тако почињу да се ређају сваке вечери по нека прича о цару Тртимиру Љутићем и његовим ратовима, о цару Миндросу Веселом (који је дуго година владао без главе), о његовим поданицима и дворским будалама, као и друге приче.

Током свог шегртовања код учитеља просјачких наука, Зеленко је заборавио своју Бабу и њен изненадни одлазак... Али изненада једног дана вратила се Баба-девојка. Одмах пошто ју је угледао сиромаш Натан, знао је да не може побећи од свог усуда, те да му нема спаса од ужасне лепоте-девојке, која ће радикално изменити његов досадашњи живот... „Хтеде тада Натан да збуни ово чаробно биће, повицима удављеника, који се хватао за сламку својих несувислих речи, па громко ускликну:

– *Коме небеса постану кров, потомци ће му се сунчати под земљом!*

– а она рече:

– *Данас трпиш оно, чему си се јуче надао, јер жарку љубав, прате опекотине.*

– Натан викну:

– *Хранили су ме обећањима, а облачили у наду!* – а она рече:

– *Већа је штета од истине, него корист од лажи.*

– Натан викну:

– *Ко има обавезу на лет, има право на пад!* – а она рече:

– *Што је ћелавом чешаљ, то је будали књига...*

Тако је текло њихово надгорњавање. Све је било узалуд, „Натан се, попут заљубљеног тетреба, залетео у мрежу чаробне незнанке“ и убрзо је следила неумитна свадба, са све весељем, песмом, пићем и крканлуком.

Заљубљени Натан, вели писац, „булазни“ мудрости зване трабуњалице:

- Кога јутро не ошиша, вече ће да га одере!
- Ко мање зна, више верује!
- Пријатељство које везује корист, развезаће штета!...
- Рушитељи су весници градитељске радости!...
- Врлине произилазе из пропуштених прилика!...
- Ланце гризе рђа од слободе!
- Смисао је појас спаса!
- Мртви су ван животне опасности!...

Вербално надгорњавање Натана и Зеленка Купусног, изнедрило је, такође, мноштво мудрих и духовитих мисли:

- Крв је мастило историје!
- Ко за срећом јури, гледа је у леђа!
- Речитост крпи руне на мислима!
- Време је рђа лепоте!

Испод плашта Натанових наоко баналних мудролија, скривају се дубоко мисаони афоризми попут народних пословица и мудрих изрека о времену, неправди, речима, властима. Њихов једноставан, сликовит и сажет исказ садржи сложене и велике истине, које нагоне на размишљање: *Мудрост се не хвата на лепак благостања; Реч је љуска од значења; Ко ме се отворе очи затвориће му се срце; Обећања су власништво будала; Лакше је запалити пожар него ватру; Нема добре власти без лошега народа; Неправду помаже онај ко је трни; Што не може да се сажваће мора да се прогута; Размишљање изазива жуљеве на мозгу; Постигнут циљ губи на вредности...*

Књига *Писање по кожи*, представља јединствен, особени и успешни спој фантастичног и реалистичког, трагичног и комичног, фолклорног и постмодерног, лирског и ироничног, поетског и прозаичног! Тако, рецимо, у књизи, после низа комичних збивања и надреалних догоровштина јунака из купусишта и Бабе, налазимо један мали лирски фрагмент који представља контрапункт осталом делу књиге, попут упадљиве, истакнуте, добро уобличене фигуре на већој уједначеној и аморфној позадини. Реч је о својеврсној славопојки *липи*, митском, култном дрвету Словена, чији карактеристичан мирис „људе доводи до пијанства“, каже јунак Жуборског. Липа је, пише Чајкановић, „код Срба и Словена уопште, била свето дрво ... и данас

се покаткад мисли да је липа света и да ју је грехота посећи³. Бабин посинак, са поштовањем и усхићењем, пише оду овом мистичном дрвету који доводи људе до екстазе, до готово религиозног заноса: „...Липа цвета, мирише и не зна за меру... Три дана наши носеви, не знају шта је доста... Бежимо посрћући од пребивалишта, у нади да ће удаљеност од средишта задовољства, умањити погубан утицај уживања липинога опојнога даха... три сунчева изласка су нам били потребни, да нас мине мамурлук, од погубне раздраганости, проузроковане волшебним мирисом Липе...“.

А пре или после ових лирских излива нижу се урнебесни, надреални обрти, хиперболе, каламбури. У том маниру Жуборски приповеда: „Када би хтела да пусти ветар, Баба је имала обичај, да изиђе из куће. ... Од громогласног звука Бабине стражњице, она сама заради лаки потрес мозга, тако да јој том приликом из главе излете зуб“.

Сновићења, чудесни призори из снова и визија, представљају праве литерарне бисере у овој књизи. Некада су то злокобна знамења из страшних снова, који наговештавају несрећу и изазивају језу.

- *Усних кревет са поклопцем...*
- *Усних у пролеће, вешала у цвету...*

А, опет, некада су то повољна знамења, призори среће и блаженства из бајковитих снова.

- *Усних како Славуј
подмазује грло месечином*
- *Усних да је застало време
крај извора безбрижности
да се напије радости од спокојства...*
*Тада ме је буђење,
једва истерало из сна..*

Али, увек су то поетски лепа, литерарно ваљана сновићења, која остављају снажан утисак.

За Жуборског тако карактеристично провоцирање голицавом, раблеовском причом и песмом, његово шегачење, измотавање, пред-

---

³ Веселин Чајкановић, *Речник српских народних веровања о биљкама*, СКЗ, Београд 1985.

ставља бунт против малограђанске „пристојности“ и филистарског „морала“, али и слабо скривену одбрану од разнежености и сентименталности. Бојао се да се не „распилави“ или, што би рекао прост народ, „да не падне у сентиш, к’о шљива у говно“. Тако су настале бројне његове „скарадаљке“, „безобразне“ анегдоте и песмице попут ове:

*Добри Воле јебо своју слику
некада си био сличан Бику
Да ти не би запињала свуда
штројачи ти откидоше муда
Ставише ти дрвену кравату
познатију ко јарам на врату.*

Наш песник и боем је испевао и много песама у славу боемског живота и чаробног пића.

*У животу добро сам се чув’о
да ми грло не остане суво
Чувао сам осетљиву гушу
да никада не осети сушу.*

Таква је и песма-здравница „Растанак са празном флашом“:

*Прва се вуче некако тако
а друга иде сасвим лако
Ако те трећа не опече
четверта клизи а пета тече
А онда је на реду шеста
за коју има довољно места
Када се седма чаша појави
тад ми се срце наруга глави
Кад пијем чашу под бројем осам
већ не знам шта сам и не знам ко сам
А када наспем девету чашу
растанку певам за празну флашу
И нико више не спречи мене
Да сањам чаше двоцифрене...*

На мети сатиричних афоризама Жуборског су људске мане и слабости: глупост, похлепа, обмана, понизност, притворност, завист, ласкање: *Глупост је врста покретне имовине, коју нам нико не може одузети; Развој будалаштине зависи од попустљивости паметних; Срећна је земља, у којој збир будала, даје паметно друштво; Обећања су празна, а наде разграбљене; Понизност је детињство подлости, Вино ласкања се претвара у сирће клетве. Његове афоризме одликују оштроумност, парадокс и виспрена иронија: Нека се свако прихвати своје сламке; Како да верују, они који верују јер виде, онима који виде јер верују; Надамо се да ни срећнија будућност није вечита.*

У афоризмима Миљенка Жуборског, како сам то приметио у једном ранијем огледу, „готово увек има оне танане ироније а каткад и сарказма. Посебно, када је реч о лажном човекољубљу и 'бризи за човечанство'. Мало ме је попустила брига за човека“.⁴

Као што је на почетку овог огледа, узгред речено Миљенко Жуборски је по свом образовању психолог. Али, не само по образовању. Он је сјајан психолог у оном ширем, интелектуалном и практичном смислу, попут сваког надареног, непатвореног писца, који литерарним средствима открива тајне човекове душе. Овај свој дар доброг запажања и одличног разумевања психолошких појава, наш песник и афористичар преточио је у изванредно успеле психолошке афоризме. Ево само два примера о мржњи и сажаљењу: *Ко се боље познаје јаче се мрзи; Љубав помешана са презиром даје сажаљење.* Посебно су му добри и психолошки проницљиви ови афоризми о зависти: *Завист је жуљ на души; Завист сеје коров дивљења у срцу завидљиваца.*

Жуборски у многим својим сатиричним афоризмима, причацама, мудролијама и досеткама, наизглед ведрим, комичним и луцкастим, заправо скрива једно невесело, суморно виђење људске природе⁵. Њега не може да превари и завара фасада, изглед човека као тобож узвишеног, саосећајног, разумног и надасве племенитог, доброг

⁴ Требјешанин, Ж., „Огртач од речи и снова“, у *Мач, штит и мелем*, Агора, Зрењанин 2009.

⁵ У једном свом кратком и ироничном огледу писао сам о суморној, невеселој антропологији Жуборског и направио сам поређење између његове песимистичке и оптимистичке антрополошке теорије Карла Роџерса. Текст је објављен под називом «Роџерс и Жуборски као антиподи» (Књижевне новине, бр. 658, 15. мај 1985).

бића. Оштром оку врсног посматрача и зналца људске душе не могу да промакну урођене мане „двоножаца“ као што су грамзивост, себичност, пакост, завист, бруталност, неосетљивост, незахвалност и злурадост. Ово су нека од тих невеселих антрополошких мудровања:

– *Разборитост је утеха*

старачкога трајања...

– *Док траје добротинство*

одлаже се незахвалност....

– *Нада је сиротињаска*

хранитељка...

– *Гомила успављује*

разум појединаца...

Оно што Жуборски највише, из дна душе мрзи је испразан, рутински, ускогруди, малограђански пристојан живот, саображавање већини и робовање окамењеним нормама и правилима. Отуд је овај наш песник слободе мајсторски, с пуним срцем опевао живот луталица најразличитијих врста (а то су: *скитарала, пробисвети, тумарала, ландарала, смуцари, клатежи, суклате, просјаци, дангубари, згубидани, доколичари, беспосличари, замлате, ленчуге, дембели, лезилебовићи...*). Заједничко за њих је да су сви они „следбеници безбрижности и слободе“.

Овај оглед о Миљенку Жуборском, човеку који је живео своју поезију, завршавам његовим знаменитим, ироничним и мудрим афоризмима:

*Шта нам вреди слобода,
без упутства за употребу*

и

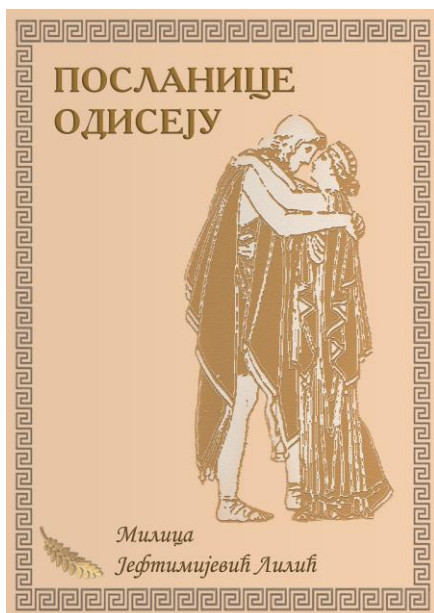
*Свима нама добри моји
људска глава лепо стоји.*

Верица Тадић

СВЕВЕКОВНИ ИМПУЛС ИНСПИРАЦИЈЕ

(Милица Јефтимијевић Лилић, *Посланице Одисеју*, Београд: Алма, 2018)

СВЕВЕКОВНИ ИМПУЛС ИНСПИРАЦИЈЕ

Повест света, у бити, је сведочанство о настанку и нестанку бројних цивилизација, њиховим културним достигнућима, узлетима и падовима. У средишту свих тих догађаја и дешавања је вечита борба за егзистенцијални статус и стварања услова за опстанак.

На флуидном пеграменту Васељене цивилизације су само фрагменти приче, у бескрајној повести о животу и трајању. Појединци, тек понеко слово.

Сâмо то слово, којим сваки појединац исказује смисао свог живота, само по себи јесте значајно, али не и довољно да би, у свим временима, било мерило трајности људског живота.

То значи да живот сваког појединца, треба да буде узглобљен у кичму целе Васељене. Срж те кичме чине све цивилизације од настанка света. То су културна и историјска наслеђа која се преносе с колена на колено. Усменим предањем или писменим путем.

Зато су, поред егзактних историјских извора потребни и митови. У митовима налазимо пуно тога што је нека врста флуидног ДНК ткива, кроз које се оживљава све оно што је велико и битно. И што би, да не живи, поред осталог, и у митовима, било заборављено и избрисано из колективног сећања.

Митови су нека врста универзалног свезнадара, у коме живе све цивилизације и свака има своје поглавље о начину вредновања сопствене култу-

ре и успостављању животних начела, са јасно уцртаним границама између добра и зла.

Погодни су и зато што се кроз њих може путем алегорија и транзиције људских особина у друге облике, на пример, флоре и фауне, приказати то свејединство, свега, у свему. Познате су нам персонификације у ликове разних Божанстава.

Све што овалоплоти љубав и светла мисао, једног дана се претвара у мит.

Писци, превасходно песници, попут Милице Лилић Јефтимијевић, стварност у којој обитавају, укоренењу у свецивизацијску душу времена.

Ова списатељица, своје поетске и прозне нити врло импресивно и свестрано уплиће у свејединство и свековни интеграл најдушевнијих емоција и најдуховнијих ентитета хуманизма. Она своја песничка и прозна дела оплеменењује митском надградњом и футуристичком проницљивошћу.

Садашњи тренутак је, увек, у средишту, осликан живописним, упечатљивим и врло импресивним сликама и топосима овдашњег света.

Лирика није, увек и само, израз личног осећања – говор из најсензибилнијег, најдубљег и најинтимнијег душевног извора емотивног доживљаја. У њеним песмама и прозним делима, поред те најосетљивије и најбитније личне емоције, говора о сопственом бићу, често та интимна лирика, као свежа, блистава притока упливава у епске воде.

Епско и лирско се преливају једно у друго, као што се светлост божанске душе одражава у људским душама.

Сваки песник, па и Милица, тражи светионик у свом бићу да осветли пут до других бића и до новог хоризонта:

„Срце Светионик води те
Кроз тмине ноћи и дана...“
И до правог пута стижеш , на коме:
После болних муклина
Све у теби пева“.

Овако песникиња о томе сведочи, у песми: „Пут срца“.

Отварање тог пута изван и изнад сопственог бића је и пут до спознаје виших светова, у којима обитавају, сви они животи који су себе обесмртили, јер: срце тада постаје „Космичко око“ које „види“ све оно што не езгитира у нашој свакодневици. А на том излету „И душа се уморела/ Ко на пучини лагани чун“ и заплочи у неке магичне воде. А у тим водама прошлост, садашњост и будућност, на истом таласу плове и дишу истим дахом.

У свом стваралачком нерву Милица сажима реални тренутак надахнућа и експресионистичких слика, којима презентује свој емотивни доживљај, са световним и светлосним наслеђем свих култура. За њу је увек оно

што је узвишено и свето, у повести свих цивилизација, путоказ за стварање истих таквих, обожених светова у својој литерарној представи живота и смисла живљења.

Будући да је цео свој живот посветила уметности и трагању за узвишеним смислом живота, за најлепшим изворима сваковрсних лепота, она из своје душе емитује СВЕЉУБАВ која кроз стихове и прозне исказе увек светли и шаље најпозитивније вибрације читаоцима. Неки стихови и проза су, засигурно, флуидна, духовна штафета, коју предаје и садашњим и будућим генерацијама.

Овакав сензибилитет поседују само писци, превасходно песници, који су и свој живот осмислили тако. Они емитују најсветлији и најпозитивнији душевни флуид у сваком контакту са људима. За њих су сви људи једна велика породица, и они које познају и они које нису никада упознали.

У сваком свом контакту, они шире осећај благостања и није им важно ком поднебљу припадају, у којој држави живе, јер те границе и не виде, зато што је љубав, безгранична и свеprisутна, у свему.

Поштоваоци свих вредности које је изнедрило неко друго време, време пре нас. И плове безграничним океаном људских судбина, уздижући, притом, на највиши јарбол колективног памћења заставе светлих сећања.

За Милицу и писце, те провијенције, у првом плану је светлост и топлина заједничког огњишта, оног огњишта из кога смо сви потекли, и у оквиру тога и личног огњишта, које греје и осветљава њено интимно, животу овалоплоћење, као неког ко у себи увек носи тај пламен и топлину првобитног заједничког огњишта.

У противном, ако би човек, као појединац, грејао и осветљавао само своја, изолована огњишта, која без те везе са прапочетком, не могу бити трајна и не могу дуго светлети, кад-тад би се и она угасила, са нестанком сваке појединачне породице.

У песничким илуминацијама Милице Јефтимијевић Лилић, видимо како се варнице појединачних породичних огњишта разгоревају на неугаљеном пламену правекова и преносе пламен будућим генерацијама.

То су оне изузетно осликане, стиходарне вредности у поезији Милице Лилић Јефтимијевић, које и у збирци песама „Посланице Одисеју“ узносе људску природу према светом и узвишеном, према оном што је део мита, али и што може бити нови мит у будућности. Зато, јер њен стваралачки импулс црпи енергије из тих миленијумских извора и напаја се енергијама узвишених људских бића из свих времена.

ТРАНСФЕР СВЕЉУБАВИ КРОЗ УМЕТНОСТ

Права и велика уметност је много више од трансфера сваковрсне и очаравајуће лепоте, генијалности идеја и креативне егзалтације. У њој је најважнија љубав која се преноси кроз људе и векове.

Стиховима из песме „Пенелопина клетва“ предочено је шта се све може десити ако се Одисеј не врати са ратишта. И на шта би све била спремна Пенелопа да, макар, и кроз облик клетве, (карактеристичан за многе митове) учини да би сачувала бар неки обрис заједничке среће.

Ови стихови најупечатљивије илуструју ту њену страствену и бескрајну љубав:

„Одисеју немирном довикујем:
понећеш мој лик преко,
у велико море усућеш ме
да израђам где год станеш.“

Љубав нас овековечује, јер ако смо једни у другима велики и лепо, довољно светли, носимо једни друге у себи, ма где да смо. И то је величина и неуништива светлост љубави и завет са Богом, да љубав увек оживљавамо у себи и осветљамо смисао наших живота.

Само праве и велике љубави имају само привремене смрти и вечне животе.

Испуњеност или празнина то су стања бића, изазвана разним искуствима и сучељавањима са изазовима.

Милица је у једном стиху то и казала на необичан, изузетно занимљив и усудила бих се рећи јединствен начин. Она мудро прониче у људско биће, које чине многа друга бића у њему, душевна, духовна, физичка. Милица изнедрава једну сјајну мисао у којој осећање именује бићем:

„Не чекај сутра, више нећу бити иста,
Трајно измениће ме биће празнине“.

Празнина је овде много више од осећања, она је биће, које највише може да промени човека, да му потисне осећања среће и личног и емотивног задовољства. Овде дефинисана као биће у бићу. У Пенелопином животу, то биће празнине расте и шири се због сумње, зебње, неизвесносног исхода предугог чекања вољеног бића – Одисеја.

И Пенелопа проналази нешто што ће потиснути осећање празнине и што је трајније од свега што их раздваја:

„Видећеш да срма једини нас иста
Израсла у цвет што неће да смене“.

Нада, која надвладава биће празнине, нада у повратак Одисеја, у заједничко трајање, је цвет љубави који никад не вене.

У песми „Пенелопин призив“, живи свевидећа љубав, чежња и нада. Лепота и снага чежње умножава облике повезаности два бића и многоструке преливе једног у друго, у јединство два пола у нераскидив спој, у коме биће празнине губи све своје облике, патње, сете и бола, јер трјумфује биће среће и испуњености лепотом другог бића:

Доћи, поручује Пенелопа,
„Док још вал сам што обујмљује те,
Преображава,
Док искра сам што те просветљује
Озарује ти биће
Што сопство ти умножава“.

И тада ћеш, наставља свој призив Пенелопа, да „(за)блисташ у мноштву себе“. И бићеш „Загледан у своја нова лица“.

А ако се то не деси, чућемо у песми „Пенелопино ламентирање“ у шта се претвара живот онога ко предуго чека. Кома, неиспуњено време обесмишљава пуноћу живота:

„Сужава се простор у твом одсуству
Ко осека кад оголи морско дно
(...)
Јер остао си у сфумату минулог
Ко обрис напуштеног стабла“.

Кроз ову симболику Милица, у песми „Арт историја“, шири спектар поетске слике на људску историју:

„Осуђени на филмску верзију историје
Трајно осакаћени смо за животну.
Блажени у незнању, гледамо, гледамо...“
У обесмишљене путеве гледамо.

Оно што је посебно и карактеристично за поезију и прозу Милице Лилић Јефтимијевић је непрекидно ширење хоризонта појединца према свести и стању друштва, у целини.

Индуктивном перспективом осветљава антрополошку истину, кроз призму бића као јединке и његове рефлексije на свет у којем живи.

Истовремено прати рефлексije света према бићу као појединцу, кроз призму дедуктивног осликавања.

Укрштањем ове две методе у свом целокупном књижевном опусу, Милица прецизно осветљава друштвени статус и статус појединца, детектује истину и упорно сигнализује на све опасности и погубна дејства. Указује на виновника свих манипулација и превара: свеприсутну лаж. На стално урушавање људског морала и губитак достојанства. На фаворизовање приземних, некултивисаних и знањем оскудних група које се профилишу у квази елиту и немилосрдно ниподаштавају људе великих знања и мудрости, префињених манира, свеопште културе.

И њена девиза је: емпатија, истина, благодарје и људске врлине су, увек, изнад сваке таме, коју она осветљава својим поетским светлом.

ОТКРИВАЊЕ РАЈСКОГ ТРЕНУТКА У СВЕМУ

У Милициним литерарним представама света и душевних егзалтација егзистирају и појаве и призори из живота целокупне ПРИРОДЕ. И свим оним што се у њој оглашава и појављује као фасцинација и феномен.

Сваки детаљ може бити величанствен, ако га наша душа уздигне на пиједестал најчистије, најнежније и најтоплије емоције. Ми дајемо емоцијом облик ономе чему се дивимо, а нема тог, ни најмањег призора, који није чудо и фасцинација.

Неки људи виде чаролију и у малим стварима, некима и највећа чаролија измиче из видокруга.

У песми „Недеља је“ један стиходарни сегмент најбоље то осликава:

„Једногласни наступ птица и цврчака
Засењује сирене, буку велеграда
(...)
Не омета га одсуство публике и аплауза.
Пева се најискреније за себе.“

Много лепоте човек треба да има у себи да би дотакао лепоту у другима. А лепота је безгранично царство које се стално шири и увећава на духовној територији сваке особе. Нажалост, многи је не препознају. Само онај ко је у себи препознаје и негује може да дотакне и препозна други облик лепоте, у свему. Осећај је најважнији транзитни пут за емитовање свега што је узвишено и лепо.

„Запажам да рајски тренутак
Непредвиђеног концерта
У сто птичјих гласова
Може да исцели милионе“.

Сваки приказ, догађај, доживљај, све што дотичемо срцем и душом умногостручава своје прве појавне облике богатством унутрашњег света, који откривају само обдарени, изузетно сензибилни и истинољубиви. Они који истини прилазе као нечему насушном, нечему што је и пут и светлост; и правда и искрени и достојан однос према другом. Према свету и свим његовим појавним облицима.

Лепота, коју у себи и другима откривамо, оплемењује, лечи, умножава смисао живљења, осветљава пут истине и испуњава наше душе емотивним и духовним богатством.

У овом остиховљеном приказу је важна порука охрабрења и дивљења за:

„Све оне што нису погнули главе
 Ни предали се незнању
 И нису притиснути глађу
 Нити понижени,
 Пред собом оптужени,
 За погрешне кораке и изборе,
 Ни принуђени да јавно клече
 Како би дотакли стопе владара,
 Ко и сви робови“ .

Јер:

„Овде се учи слободном дисању,
 Певању на слободне теме,
 Лет у висине“.

Учи се на новооткривени начин: Уз „литургијски звук птичје молитве“, пред којом сви неспоразуми бледе и свакодневна несугласја и туге утихну и занеме.

Песник стихом може да лети и надкрили земаљску збиљу, вине се бескрај времена и простора и открива нове светове.

Овако то, својим стиховима дочарава песникиња Марија Најтхефер Попов:

„Душа је песнику
 лист папира
 осветљен са
 неба зраком“
 коме
 „анђео на харфи“
 музиком нежности
 надахњује биће

И учи свако слово да музиком све облагодворује.
Песници, истиче она, оловку имају „у сањарском оку.“

У песми „Поезија“ Милица јасно ставља до знања да је ПОЕЗИЈА та која све види и све памти. Разоткрива све подлости и преваре. Све неправде и виновнике људских страдања.

„Ја сам створена за судар са орканима
Које ћу надмудрити Постојаношћу,
Ја сам најздравија кћер ума и тела.
Мене не може зауставити нико
Мада се Васиона заверила да ме ућутка,
Ал’ ја сам њена савест, све ћу рећи, кад тад!“

И у „Пенелопином завету“ живот се поистовећује са суштином поезије, јер живот и јесте део велике химне у којој се, непрекидно смењују рађања и умирања:

„Спремна (сам) да изнова умрем
Да јача бих могла да се родим“.

А то ново рађање може да подари само ЉУБАВ, као вечна нит светлости и најнежније емоције. А то се и у песми „Одисејева исповест“, потврђује.

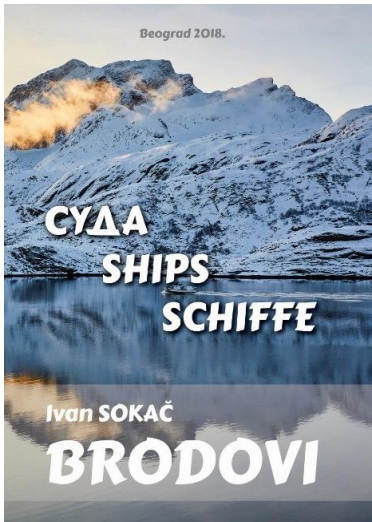
На свим путовањима Одисеј, као најдражу реликвију, носи Сунце које је у кишном дану засјало на Пенелопином лицу:

„Кад сам те угледао,
Био је то први кишни дан
Који сам доживео као сунчан

После сам у многим кишним данима
Које је доносио живот
(Тада још нисам могао знати
Да то је био тренутак за сан)
Враћао тај кишни дан,
Црпео сунчев сјај с твог лица
Да бих могао даље“.

Витомир Теофиловић

БРОД КАО СИМБОЛ И МЕТАФОРА

(Иван Сокач, *Бродови*, Београд: Београдска надбискупсија, 2018)

И најновија књига Ивана Сокача је у знаку лирске рефлексije, основне поетичке нити овог већ плодног младог писца. То важи не само за први део књиге, који чини четрдесет једна песма, већ и за наредни, за приче и прозне импресије, са двадесет пет наслова. Пред нама су заправо две збирке, обједињене лирском осећајношћу и медитацијама о многим темама, од вечних и општељудских до *ситница које живот значе*. Повезује их и духовност, вера у виши смисао људског битисања, у истину, морал и правду као светлосне путоказе. Након ова два сазвежђа текстова следе њихови преводи на руски, енглески и немачки језик (*Суда, Ships, Schiffe*).

Издање за читаоце широм света, што ова књига и заслужује.

Прва, уводна песма, структурално повлашћена и зато важна значењска кота читаве књиге, има метафорични наслов *Бродови*. Брод је у васколикој традицији симбол људске покретљивости и знатижеље, трагања за непознатим пределима и сазнањима. Но песник Сокач се овом приликом не отискује на тај далеки пут, он подразумева као свима познату његову географско-историјску симболику; наш поета призива бродове као метафору одласка и повратка, растајања и састајања; као драму одвајања и радост поновног спајања ближњих. Путовање се сели из географије у психологију, из света физике у просторе душе. Песник поручује драгој да сања бродове, јер: *Они се увек враћају*. Људско искуство се кроз миленијуме изборило за извесност путовања уместо вајкадашње неизвесности, која је одувек лебдела над сваком пловидбом у далеки свет. Но, није у питању само извесност повратка. Бродови се враћају, али не исти као кад су кренули у свет – односе у свет један товар, враћају се са другим товаром и људима обогатеним новим сазнањима и искуствима. Песник прави паралелу између путовања брода и људских путешествија, како стварних, физичких, тако и духовних: *Тако се и*

моја душа изјутра врати / кад оплови „северни морски пут“. Синтагма *северни морски пут* је метафора са читавом мрежом асоцијација, призива нам и Хипербореју Милоша Црњанског, пределе у којима живе људи који не знају за лажи и преваре. Песник Сокач приписује далеким путовањима и оплемењујућу моћ, моћ прочишћења: *Када заспиш, сањај бродове, / јер они те силног гнева ослободе. / Њиме лед разбију, па га (...) у дубинама оставе, / где се светови таме дотичу...*

Преображај спољног у духовно, космичког у интимно, срећемо и у песми *Прошлост: Прошлост још зове, понекад. Можда често... // Кажем јој: тај сам што ме чуваш иза давних дана. // Морам да знам, // да ме још има, // и у невреме време док бије*. Стихови ове песме су крцати вишеслојним значењима. Ми јасно разабрамо да нас *прошлост понекад зове*, али у исти мах назиремо да то није *понекад*, да нас *можда често* призива. Веза прошлости и садашњости је непрестана, попут спојених судова; неминовна и снажна, али макар била велика и славна, прошлост не сме да прогута садашњост, да субјект претвори у објект, биће у небиће, данашњи живот у сећање на прохујали. Судбински је важно, поручује песник, да нас *има*, да смо неко и нешто и у *времену* и у *невремену*. Песма *Прошлост* је и репрезентативан пример сублимације израза – реченице су доведене до супстанцијалне, телеграфске сажетости.

Још један симбол путовања – воз – инспирисао је песника, као зов прећутне синтагме *копном и морем*. Копном се доскора путовало кораком човека или касом коња, данас га пруге премрежавају као жиле куцавице неког циновског крвотока. У песми *Колодвор* пред нама искрсава филмски динамична слика: *Колодвор је препун. / Људи... / Возови... // Благо њима! / Толики видик и бескрајно пространство*.

Песниково лирско и епско ја се непрестано суочавају и сукобљавају. Премда је епска визија света уткана у традицију и историју као њено митско наслеђе, у песнику лирска осећајност надвладава сиренски зов епа, склоног да дивинизује *своје* а сатанизује *туђе*. О једном од сржних топоса епске визије света – *крви* – песник каже: *Крв ми кипти од предака разних / од часних и бесних можда, свакаквих...* Традиција је многолика и многозначна, несводива на монолитну и гранитно вредносну искључивост. Импликација овог становишта је далекосежна – да су сви народи *од крви и меса*; свима сродне прилике и неприлике на сличан начин вајају карактере и нарави било где да су на земаљском шару. То је у опреци са дивинизацијом *свога* и *својих* као оваплоћења рајских вредности – јадан би то био свет у коме би сви осим нас били пакао!

Од песника је далека примисао Пакао, *то су други*. Пакао је покретна територија, попут коровских простора, и лако се шири. Довољни су небудност и опуштеност околине – *невиност без заштите*, да зачинимо закључак метафоричним насловом чувеног филма. У песми са насловом *Ноћи ми дуге*, који је далеко од тога да нам асоцира патриотизам, по освешталој традицији у знаку снаге и бодрости – већ *circulus vitiosus рђаве бесконачности*, читамо стихове: *Умро сам на Кајмакчану / где је срце Арчибалда било. / Ал` сам се убрзо поново родио / у банатским равницама златним*. Нова нада је, међутим, била крхка и немоћна: *Исти ме онај одведе са равнице / што ме већ једном давно убио. И нисам се ваздуха надисао, наљубио, / сумрак ми небом покрио лице*. Но, песник није катастрофичар, не поима исход историје као коначни манихејски обрачун светла и таме, добра и зла, већ као бесконачан низ њихове сукцесивне превласти. То није оптимистичка визија, али ни сасвим песимистичка. Трагично је што је моћ одлучивања негде далеко, у безобзирним рукама политике: *И опет се родих на истоме месту. / Чекам да видим шта ће да раде*. Значењски кључна и симптоматична је овде синтагма *шта ће да раде*. Треће лице множине у политичком жаргону многих језика оличава отуђењу, тамну свемоћ, која се не да ни видети на прави начин а немоли да је податна прилагођавању људском духу и подобију.

У свету посрнулих вредности и призив елана губи своју сврху. То нам у песми *Зором*, у читавој лирској традицији симболом ведрине, овде *наопаком* сликом и оксиморонским синтагмама, предочава песник: *Рани зором да уловиш студен/ грумен блата и јарам од злата*. Символика изразито позитивне значењске гаме овде је посувраћена у своју супротност: *лови се прилика за уживање а не студен; грумен асоцира на злато а не блато; јарам је симбол аргатовања и робовања, а што је овде сачињен од злата само појачава иронију*.

Особеност Сокачеве лирике је и визија света као контраста, као тематски и значењско-вредносни координатни пресек вертикала и хоризонтала, општег и посебног, великог и малог, сјаја вечности и сивица свакодневице, али и обратно: *малога*, ништавном у *великом*, као и *великог* у *малом*, светлости душе у мраковима историје. Поред метафизичких тема попут прошлости, усуда, крви, ноћи ... истом лирском пажњом су обасуте и *мале* теме – клупа, чаша, шоља за чај. А између су, као најважније међу свим темама – теме срца и душе, песме посвећене најдражим бићима – деци, жени, родитељима...

Клупа је песнику оаза мира у општој животној стрци, и конкретно место за физички предах и метафора, место и за предах од терета мисли и брига: *Треба ми клупа / на којој ме нико не види. / Да повадим из џепова / мисли*

свакојаке. Нажалост, и тај симбол одморишта и опуштености угрожен је од свог творца – човек не ради против себе само радећи против *мајке природе* већ угрожава и својих руку дело: *Стид ме је шта на њима пише...*

Ево како нам маленом шољом за чај песник дочарава сусрет старог и новог, непрестану драму између постојаности и променљивости, стања и збивања – промене, коју већина нас прима као чин непријатеља: *Старина нека мирише собом. / Само нова шоља за чај. / Па ми њен сјај засмета. / Неком чудном исијава злбом. // Старица седа, књиге већ жуте. / И сав тај раскошни намештај. / На њој кожа згужвана међ скуте. / Само је нова шоља за чај. // Мисли моје вапе за некаквим злом. / Да је сломим тобож нехотице? / Ал` ће јој суза лако низ лице. / Јер шта би тад ново било пред њом?* Песма коју смо навели фини је пример *сложене једноставности* – крцата је значењима иако је привидно једноставан опис појаве новог у окружењу старог. Описана је права драма наше перцепције и рецепције новог. *Ново* је улез, реметилац постојећег стања, непријатељ устаљеног поретка ствари. Песник на маестралан начин решава ову једначину – ново не уводе у колоплет стварност млади, као што бисмо очекивали, већ стари – *ново* је за њих симбол и обнова животног елана, једино што их одваја од општег старежа у себи и око себе, сламка за коју се хватају пре коначног одласка.

Песма *Круна*, свим својим стиховима негирајући своје име (*Круна*), права је ода *малим* бићима и појавама. Ево тог волшебног сјаја и одсјаја, човеколике персонификације малих кишних капи: *Ал` кад почне да влажи из олука / једна се за другом утркују капи. / А ноге их одају многе. / Утрнуле или мртве испод струка.*

Песник је свестан да је најтеже писати о најдражима – лични сентимент и сопствена осећајност припадају сасвим другој сфери од песничке. Реч је о темељној разлици између *faction* и *fiction*, истине по себи (*an sich*) и истине за нас (*für uns*). Но чак и кад појмимо истину по себи у сфери егзистенције, то није уметност већ еманација нечије конкретне туге или радости. Песник је, интуитивно, свестан те кључне разлике коју су дубоко осетили и теоријски осветлили Лајбниц (појмом *престабилизоване хармоније*) и Тојнби (појмом *изазова*). Такође је свестан и поетичке разлике између информативног језика (непосредног општења) и језика уметничке имагинације, разлике која одређује и њихова изражајна средства. Треба истаћи и песников осећај за још један битан аспект духа модерног доба – све бржи темпо живота, који последично све више сажима и јединице информације и уметничке форме. Сокач не само што сажима волумене, стандардне жанровске обрасце, већ гаји и микро-стил, и реченичне исказе често своди на есенцијална језгра и телеграфску концизност, али док је у језику информа-

тике сржни циљ непосредна порука, у песничком језику је главно оно *до* и *около*, садејство душевног стања и друштвеног миљеа, песничког *ја* и *остатка света*, рапчињеног у безброј кругова, од личног и породичног, до планетарног и космичког. Ево како траг умрле баке песник сублимира и ситуира у својој души: *Иста си као што си била, само те такву и памтим* (песма *Ипак те нема*). Иако су души песника верника сви растанци само привремени, драма овоземаљског растанка је толика да је песник истиче већ и насловом песме. Са истом драмом песник се суочава и хипотетичким, тек будућим растанком од своје супруге. Наслов песме (*Мило моје*) је сасвим укинуо разлику између конкретно-личног, интимног, и песничког, универзалног исказа, али је ткање песме у знаку естетизације *своје* истине, њено *превођење* на поруку у знаку посредног, алузивног, фигуративног исказа: *Нећу знати да ме нема / када ме једном не буде било. / Ал`ћу и тада док спаваш / спуштити главу на твоје крило/ и шапнути оно што већ знаш...* Но пошто су у овој песми и пошиљалац и прималац поруке у знаку овосветовног постојања, живота у смислу земне егзистенције, поента песме, њени завршни стихови ублажавају осећај трагике, своде је на живот, ма колико чудесан и разнолик као егзистенција а камоли као њена интелектуално-уметничка пројекција; на малени делић вечности: *Није то вечност већ само живот. / Не туђуј зато, мило моје*. Синтагмом *само живот* упечатљиво се наглашава та разлика између *сада* (живота) и за све нас тек будуће *вечности*.

Прозни медаљони разних профила и дужина, од микро-записа до кроки-нарација, такође су прожети лириком и медитацијом. Нису у стиховима, али имају унутарњи ритам и могу се назвати поетском прозом. Пошто песник није склон мистификацији значења и игри загонетки и одгоненки, није им потребно критичарско посредовање ка читаоцу, али заслужују похвалу због велике тематске разурђености. Ту тематску лепезу уочавамо већ из самих наслова ових кратких прозаида: *Јутро, Плачем твоје сузе, На крају реда, Срећан сам, Девојка од свиле, Љубим је док спава, Када ветар умире, Соната, завесе, Чудо, Звезде, Туђа прошлост, Калдрма, Кошмар, Дан, Заточеници, Страх, Глас, Крадљивац, Сат, Честити људи, Ђаво и Бог у мени, Старац и Сунце, Са дна, Завет*. Увиђамо из овог сазвежђа наслова песникову знатижељу у радијусу од интимне сфере до космичких пространстава, од љубавних емоција до метафизичке замишљености о светом и бесконачном.

Шта би критичар могао да поручи још младом а већ плодном и књижевно профилисаном ствараоцу? Да и даље дограђује и грана поетичко опредељење у коме је већ доказао своју особеност – прожимање лирике и рефлексije, које је већ његов знак препознавања. Мада су и књига пред нама и све претходне успела остварења, и успешне формуле могу да се ова-

плоћују на још вишем и универзалнијем нивоу. И поље осећајности и поље знања и умећа могу да се нијансирају и шире у недоглед – и понирање у себе и поглед на свет су авантуре које по својој природи, у начелу, немају почетак ни крај – почињу срицањем првих речи и стицањем првих појмова, а не завршавају се никад. Попут бродова, који и кад плове истим трасама имају чар путовања у непознато. *Сваки дан је нов дан*, каже главни јунак Хемингвејевог романа *Старац и море*, различит од свих претходних.

Нова Сокачева књига потврђује његову списатељску зрелост, његово умеће да на особен начин прожима лирско и мисаоно, а то поетичко опредељење је врло деликатно јер се лако губи равнотежа – ако претегне мисаоност, текст постаје есејистичан и губи на литерарности. Сокач је саздао књигу која нас анимира осећајношћу и у исти мах подстиче на размишљање о темама најширег дијапазона. Књигу лирике у мисаоном контексту времена или књигу медитација у лирском тону, зависно од профила читаоца.

ИЗ НОВИХ КЊИГА

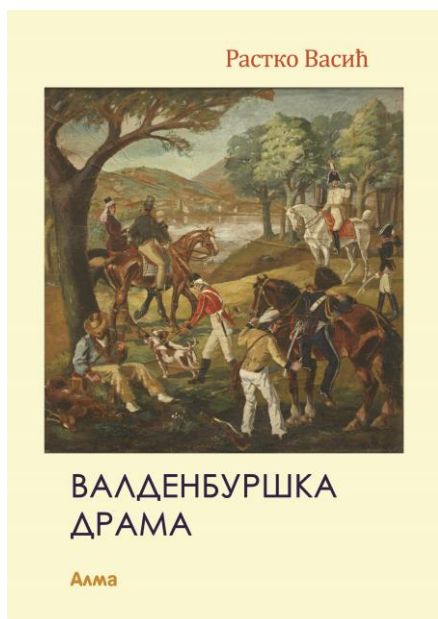

Винсенс Лоренс: „Манчмелоу“

Растко Васић

ВАЛДЕНБУРШКА ДРАМА

(„Алма“, Београд, 2020)

1

– Да ли сам ти рекла, Рејмоне, да неће да ми продуже уговор у „Пауну“?

– Како? Г. Перињи неће да ти продужи?

– Да, то ми је рекао учтиво, али јасно, одговори Вивијен. Већ дуго сам тамо и постала сам им помало досадна.

– Тамо си већ пуних годину дана.

– Јесте и има право. За све ово време „Јутарњи добошар“ ме није поменуо. Нисам занимљива. Да мењам љубавнике, да се свађам са другим певачицама, да певам реваншистичке песме а да „Vous n’aurez pas l’Alsace et la Lorraine!“, можда

бих имала шансе да ме задржи још неко време, али како то не чиним, нити ми на памет пада да чиним, оставићу „Паун“ кроз две недеље када ми истекне уговор.

– И шта ћеш да радиш? Хоћеш ли наћи неко друго место које ти одговара?

– Да, сигурна сам да ћу наћи. Не тако отмено и ексклузивно као „Паун“, али свакако нешто одговарајуће. Међутим, нећу да журим. Мало ћу да се одморим. Ако ти будеш ишао службено ван Париза у потрагу за неким затуреним војним документима, поћи ћу с тобом да променимо амбијент. Већ дуго нисмо нигде путовали.

– То би било лепо. Верујем да ће се појавити нека таква прилика.

Била је недеља, средина маја 1880, дан је био леп и сунчан, па су пошли у дужу шетњу. Прошавши кроз повећи парк са зеленилом на све стране, нашли су се на отвореном простору са киосцима са свакојаком робом, уличним продавцима који су нудили све и свашта, верглашем који је окре-

тао вергл са популарним мелодијама, са гомилом света који се шеткао унаоколо, старима и младима, мушким и женским, децом која су трчкарала на све стране и мајкама и очевима који су их јурили и покушавали да дисциплинују њихово кретање. Била је ту и једна кафана са доста столова и пуна посетилаца, док се нешто даље налазио рингишпил где су деца и одрасли летели на столицама за које су били везани.

– Прилично је топло, рече Рејмон. Како би било да седнемо да предахнемо после оволиког пешачења.

– Идеја је добра, једино се питам како ћу се освежити у овим бирџузима где се служи само пиво које угледним госпођама никако не пристаје да пију.

– Све ти је релативно, драга моја. Ако би се неко лепршаво и шармантно девојче...

Вивијен се насмеја.

– ...утопило у кригли пива од једног литра, то свакако не би био баш очаравајући приказ, али са једном дугачком танком штанглом, која личи на шампањске чаше, потпуно би задржало своју природну отменост.

– Да, биће да је тако.

Седоше за један празан сто и Рејмон наручи две штангле пива да не би повећом криглом пореметио складност њиховог заједничког наступа. Црномањаста Вивијен у свом светлоплавом костиму, витка, допадљивог продуховљеног лица, упркос тамносивим изразито разроким очима, изгледала је заиста лепршаво и шармантно, док је он, висок и наочит, са изнијансираним осмехом на лицу, у сивом елегантном оделу и са црним цилиндром, допуњавао у приличној мери утисак који је на присутне остављала девојка.

– Имаш право, штангла није лоша и освежава, рече Вивијен, отпивши из чаше.

– Рекао сам ти, одговори он.

Она отпи још једном и онда остави чашу на сто, ухвати га за руку и тихо проговори:

– Гледај, онај човек чита новине натрашке.

– Који човек?

– Онај тамо десно, два стола испред нас.

Рејмон погледа у том правцу и виде једног човека средњих година, мршавог са малим брчићима, у сивкастом оделу и црном полуцилиндру, неупадљивог држања, како држи пред собом новине чије је заглавље било окренуто надоле. Није могао да препозна које су новине у питању, биле су далеко, али му се чинило да нису париске него иностране.

(...)

Радмила Стојановић

ОЖИЉЦИ : РОМАН

(„Драгсвет“, Шимановци, 2020)

Никада нисам размишљала да моћници не само да имају прилику да истакну зло, већ да имају прилике да истакну и добро. У ствари, мислила сам да у њима нема доброте. Доброту сам видела у онима који нису моћни. Али, доброта се код обичних смртника не чује и не види. А сви смо ми смртници. Размишљам о мајци и оцу. Колико је прошло од њихове смрти, а увек су ту. То значи да је човек бесмртан. Човек је бесмртан, кажем наглас. Хвала ти, и ја мислим да је мој деда бесмртан, каже Јована. Хтедох да јој објасним о чему сам размишљала, али ућутах. Нека тако мисли како је разумела и како јој се свиђа.

По повратку кући, јадам се стрина-Роси. Откривам јој своју муку. А она то прима као да је раније већ чула. Очекујем да ме подржи, да стане на моју страну, да осуди ове што ми стварају бол.

Стрина Роса ми нешто околиша. Хтедох да је прекинем, али из пристојности стегох усне. Потрудих се да њене речи стигну до мене, али тек касније почех да је пажљиво слушам.

– Душо моја, док је човјек млад, он мисли да корача праволинијском животном путањом. Он страсно трчи ка циљу који види тамо далеко. И кад дође до тог циља, млад човјек схвати да му друг више није друг, пријатељ више није пријатељ. Сапутник му више није сапутник. У ствари, он мисли да је схватио, а за све су заслужне очи којима гледа. Није, Душо, исто гледати на старту трке под бљеском свјетлећег циља и гледати на крају кад мислиш да си стигао. Свјетлост изгуби првобитни сјај. Да, да, што је циљ даљи, бљесак је јачи. Што си ближе циљу, свјетлост је слабија. И наћеш се у мат позицији. Твоја очекивања су била велика, а сви они су остали исти и промијенили се као и ти што си се промијенила, а опет остала иста. Рањива. И даље желиш да те сви воле.

– Није тачно. Знам да је немогуће да ме сви воле.

– Ти то знаш, али жарко желиш. Када човјек дође у моје године, он животну путању види другачије. Животна путања је кружна линија. Каквим год очима да је видимо, човјек је сам мрачи и освјетљава. Не заборави, без обзира да ли је путања праволинијска или кружна линија, колико ће и како ће бити освјетљена, зависи од нас. Без обзира да ли видиш праволинијску или кружну путању, труди се да не тумараш у мраку и труди се да иза тебе остане чист пут. И сада када ме здравље напушта, радим на томе. Иза мене треба да остане што чистије.

– Како те напушта здравље? Зар ниси малочас рекла да си добро?

– Добро сам јер тако хоћу. Човјек треба да се труди до краја.

– Зашто све тако трагично? – грлим је и на образу јој оставих траг снажног пољупца.

Узвраћа ми одговором да је трагично за слабиће, а да је реално за храбре који воле живот.

Дуго гледам у њене очи. У буцмасте, старачке образе. Стрина Роса ми је иста, иста као увек. Можда само мало убледела. Јака је она.

***

Славка, Душка и ја смо завршиле са ванредним испитима. Као и обично, седосмо да средимо документацију, а онда настависмо са необавезном причом. На Душкину опаску да је боли глава, ја почех да им причам о стрини Роси и о њеном добром здрављу. Никад се није низашта жалила, а последњи пут кад сам била код ње нешто ми се много ражалостила. Први пут се пожалила, али и то је рекла само успут, кажем им онако срећна што је то тако. У учионици је мрачно и ја устадох да укључим светло. Чујем иза својих леђа Душкин глас:

– И шта велиш, да почистимо смеће у нашем дворишту? – упита и, након паузе, кратко се засмеја – ха, ха, ха!

Окрећем се према њој, у лицу је сва црвена. Ужурбано наставља:

– Да ли си ти стварно наивна, или се правиш да си наивна?

Нагло се заустављам и отворених уста је гледам.

– Чудно је како људи могу да се промене – настави она некако стегнутих усана. Желела је да покаже хладноћу, док је у њој кувало.

Крајичком ока видим Славку, ноншалантно заваљена на столици, цинично се смеје.

(...)

Branka Čubriilo

REKVIJEM ZA BARBARU

(„Alma“, Beograd, 2020)

EPILOG

To su bila sva pisma upućena Tedu. Sjedila sam na njezinoj stolici i plakala.

Zvala sam je Barbara, nije htjela da je zovem majkom.

Barbara je bila buntovnik. Nisam je poznavala. Znala sam je kao nježnu i požrtvovnu majku, spremnu prihvatiti stvari i događaje onakve kakvi jesu. Dakle, Barbara me je tome učila. Govorila bi mi: „Lora, ne idi glavom kroza zid, svijet je stari kornjačin oklop.“ Učila me strpljenju, ljubavi i praštanju. Naučila me poštovati ljude i stvari vrijedne poštovanja. Ako je tko bio nasilan, ohol i uobražen, govorila je:

„Okreni mu leđa, traži smisao i mir u sebi i plemenitim ljudima, ima ih, širom otvori oči...“

Sada sam saznala da je i Barbara bila tinejdžerka. Za vlastitu majku to nikada ne pomislimo, barem ne dok smo sami u tim godinama.

Saznala sam za njezinu ljubav i njezinu bol.

Nakon smrti moje majke, ništa nije ostalo. Samo mi je ta misao bila stalno prisutna u glavi.

Voljela sam njezine ruke, njezine duge i tanke prste. Bili su nervozni od pisanja. Letjeli su po tipkovnici, činilo se kao da je stvarala glazbu dok je pisala, samo bi micala ustima i lagano klimala glavom. Nije joj smetala buka grada, zvukovi na ulici ili u zgradi, moji razgovori na telefonu. Bila je u svom svijetu i poluzatvorenih očiju slušala priče koje joj je šaptao netko nevidljiv. Često bih je krišom gledala. Stavila bi ruke na grudi kao da se moli i saginjala glavu klanjajući se Nevidljivome.

Umrla je moja Barbara, misleći s jednom tajnom. Tajnom – zašto nas je Ted ostavio. No umrla je s dvjema tajnama. Drugu sam ja dijelila s Tedom.

2.

Dakle, Ted je otišao u proljeće 1988. godine. Ostavio je pismo Barbari, no u pismu nije rekao razlog svoga odlaska. Napisao je:

„Ovo nije dobar život za nas. Pokušao sam ga učiniti boljim, no ništa što sam učinio nije bilo dovoljno dobro. Umoran sam, stoga odlazim. Znam da ćeš biti dobra majka Lori. Zbogom, Barbara. Ted.”

I to je pismo bilo pohranjeno u jednom fasciklu u Barbarinu pisaćem stolu. Ne sjećam se više što sam osjećala kada je Ted otišao, bila sam tada osmogodišnja djevojčica. No znam da sam se u tom trenutku osjetila mnogo starijom. Mnogo toga što sam voljela izgubilo je smisao i značenje, igre su mi postale djetinjarija, prijateljice nezanimljive, a druženje s njima ostavljalo me praznom.

Da, to je dobra riječ. Prazno sam se osjećala kada je Ted otišao. Nisam ga više spomenula pred Barbarom, strahovala sam da bi joj to pričinilo bol. Svoju vlastitu bol pokušavala sam sakriti pred Barbarom, no ne znam da li mi je to uspijevalo. Nisam više mogla svirati violinu. Ted bi zapalio lulu u svome najdražem naslonjaču, stavio noge na tabure, zatvorio oči i rekao:

‘Lora, vrijeme je za violinu.’

On je bio moja publika. Barbara je zaneseno pisala, ona ne bi ništa čula, ali Ted je uživao u svojoj luli i zvuku moje violine. Voljela sam svirati za Teda. Voljela sam miris njegove lule.

Pred Božićne blagdane izašla sam iz škole. Neki su očevi došli po svoju djecu. Hodajući puteljkom prema izlazu iz školskog dvorišta, spazila sam muškarca oslonjena na dvorišna vrata. Nije bilo dvojbe – bio je to Ted. Potrčala sam prema njemu, on je čučnuo i raširio ruke. Kada sam dotrčala do njega, stala sam i gledala ga (tužno sam gledala svog oca). On je spustio svoje raširene ruke i podignuo se. Stajao je tako nekoliko sekundi, tada mi se učinilo da je strahovito visok, poput kakva diva, i onda je prozborio mirnim glasom:

‘Dođi, Lora.’

Prišla sam mu, a on me pogladio po kosi:

‘Rasteš ti, ha? Vidi kolika si već.’

(...)

Горан Кљајић

РАСТУР

(„Тале“, Бања Лука, 2019)

ЧЕГА СЕ СТИДЕ БОГАТИ

Могао си да мазнеш сто милиона на брзака, на кварно, а ниси?!

Могао си да спустиш цене дионица, на брзину, и тако безвредне да их покупујеш, а после петоструко скупље да их продаш, а ниси?!

Могао си да растераш те урођенике, чак и да их побијеш, ништа ти не би било, а онда да то претвориш у њиве за узгој модификованог кукуруза, а ниси!

Могао си да спалиш пет хиљада хектара џунгле, и добијеш концесију за вађење нафте, а ти се сажалио на мајмуне и папагаје, па ниси!

Могао си да платиш да ти украду податке о најновијим изумима конкуренције, а ти ниси!

Могао си својим бродовима да превозиш хероин и кокаин, и без рада, само за транспорт, да годинама добијаш огромне паре, а ти ниси!

Могао си да организујеш узгој и производњу кокаина у Колумбији, а да не бринеш за продају, и тако зарађујеш easy money, а ти ниси!

Могао си, у рату, да обема странама испоручујеш оружје, а ти ниси ни једној!

Могао си да се ожениш женом која би ти, у мираз, донела пет милијарди, а ти узео једну која је донела једва педесет милиона!

Могао си, на превару, да дођеш до патентних права, која доносе милијарде, а ти ниси!

Је ли Никола Тесла умро сам, у скромној хотелској соби, сиромашан, и уздржаван од рођака?

Је ли?!

Јесте, знаш да јесте!

А, зашто?

Зато што му је Г. П. Морган, на превару и силу, узео патентна права, на свим изумима око наизменичне струје!

И док је Тесла умирао у кревету у сиромашној хотелској соби, Морган се башкарио у златним креветима својих бројних вила!

И шта још?

Знаш шта:

Мало их у Америци зна за Теслу, свеједно што пале и гасе струју свакодневно, а за General Motors и General Electrics – сви знају!

И кад се нешто Теслино продаје, може да достигне пар хиљада, а кад би се продавало нешто Морганово, не би било испод стотина милиона, а много би прешло и десетине милијарди!

Видиш!

Користиш сваку могућност.

Стидиш се само ако је не искористиш.

Јер, онда остали богати виде да ниси за богаташа, јер или ниси паметан, или ниси снажан да искористиш туђу муку и слабост.

Тога се чувај!

Да ти, богати, не окрену леђа.

Ако једном омашиш, реци да те је срамота, стид, што ниси искористио прилику да неког у црно завијеш, и да је то била тренутна слабост.

Једном праштају.

Зато немој да се оклизнеш.

Узимај и шаком, и капом, и законито и незаконито, и од богатог, и сиромашног.

Свака прилика се мора искористити, сваком се нешто може узети.

Само се прилике не смију испуштати.

Јер је то срамота.

Срамота пред великима, моћнима и богатима.

„Фуј, какав млакоња! Нема муда да отима!”

Predrag Krajinović

DEVETNAEST PRIČA I PESMA

(„Alma“, Beograd, 2020)

SRETEN

Skoro sva dvorišta seoskih kuća međusobno liče. Pored kuće za stanovanje, sva imaju gotovo istovetne delove za različite namene. Neki domaćini su uredniji a drugi manje uredni i po tome se mogu razlikovati. Seoska deca ih razlikuju po još nečemu. Ona znaju u koja od njih su dobrodošla, a koja je bolje zaobići.

Dve kuće dalje, od one u kojoj sam rastao, živio je Sreten sa svojom ženom. Do njihovog dvorišta sam često i rado odlazio. Ono je odudaralo od svih ostalih u selu. Kada bih prošao kroz kapiju, sačekalo me je raznobojno cveće zasađeno ispred kuće, baš kao i kod drugih komšija. Voleo sam

da gledam kada ga je Sretenova žena zalivala u smiraj dana. Sve ostalo je bilo drugačije. Umesto otvorenog, zatravljenog prostora po kome trčka i čeprka živina, celokupno dvorište je bilo senovito. U njemu sam se osećao kao u nekoj čudesnoj šumi. Bilo je tu raznog drveća, a posebno su se isticala dva stara, visoka jablana.

Najviše vremena sam provodio kraj natkriljene radionice, naslonjene na zid kuće. U njoj se na sredini nalazio veliki stolarski sto sa drvenim mengelama na čoškovima. Bočni zidovi radionice su bili prekriveni policama. Na njima je ležao, uredno složen, najraznovrsniji ručni alat. Nije nedostajalo klešta raznih veličina i oblika. Društvo su im pravili čekići, pile i ručne burgije. Posebno su stajale metalne kutije prepune starih i novih šrafova, eksera i drugog materijala, koji je uvek mogao da posluži prilikom popravki. Sreten je bio vešt i snalažljiv majstor. Nakon svih poslova na njivi ili oko domaćih životinja, sve slobodno vreme je provodio u svojoj radionici. Popravljao je stare posude, koje su se vre-

menom probušile. Pravio je i delove nameštaja ili oštrio alatke za rad na polju. Nikada nije odbio da pomogne komšijama, ali je najradije smireno i u tišini posmatrao predmet koji je trebalo popraviti i razmišljao kako da to učini. Čutečki sam posmatrao kako reže ili turpija te vraća u život stvari, koje bi neko drugi samo odbacio. Tek ponekad bi se okrenuo prema meni ili nekom od druge dece, dok smo sa strahopoštovanjem posmatrali njegovo umeće. Tada bi se samo blago osmehnuo i nastavio da radi. Nije nas nikada upozoravao da ne smemo ništa da diramo. Spokojno je odlazio u kuću, kada bi ga pozvala žena da joj nešto pomogne. Znao je da ćemo ga nepomično i nestrpljivo čekati, da vidimo kako će završiti započetu popravku.

Ko zna kada je Sreten napravio ljuljašku između ona dva jablana. Visoko, pod samim njihovim vrhom, bila je postavljena prečka. Izgledalo je kao da je postavljena pod sam nebeski svod. Sa nje su se pružala dva duga lanca između kojih je, sasvim pri tlu, bilo postavljeno sedište. Ono je bilo namešteno, tako da su i manja deca sa lakoćom mogla da sednu, bez potrebe da se uspinju na prste. Kada bi se zaljuljali, ravnomerno bismo klizali napred-nazad u dugim sporim zamasima.

Ni kao odrastao nisam nikada video tako lepu ljuljašku. Njenoj eleganciji se svojim laganim, spokojnim klaćenjem približilo samo Fukoovo klatno, koje sam posmatrao u visokom tornju jednog muzeja nauke i tehnike.

U tom, za mene čarobnom dvorištu, nedostajalo je samo nešto. Sreten i njegova žena nisu imali sreću da na onoj ljuljašci zanjišu svoju decu i da ih vide kako se igraju sa ostalom decom našeg sela.

Милан Неђић

ТРИНАЕСТ ГОДИНА

(„Алма“, Београд, 2020)

ДЕЗИНФЕКЦИЈА

Вратили смо се по још неке ситнице и да се поздравимо. Из собе у којој сам спавао избацили су сав намештај. Кречили су и генерално чистили. Мајка је побеснела, али није ништа рекла. Попила је кафу, захвалила се и кренули смо према хотелу. Успут је полугласно псовала: „Могли су бар сачекати до сутра, јебо им пас матер безобразну, па ниси ти шугав, срам их било.“ Наставила је: „Мој отац их је љбом одранио а они тако, пичка им матерна.“ Људи свашта умисле. Верујем да нису хтели да нас увреде. Него као оно рат, заразе, колера, тифус па да нисам можда донео какву болест. За сваки случај да се изврши дезинфекција.

РОЂАЦИ

Тај дан сам први дошао до реке. Био је други август, Свети Илија громовник. Ставио сам пешкир на ливаду и легао. Слушао сам реку како жубори и уживао у тишини и мирисима. Лежао сам неко време а затим ушао у воду. Вода планинске реке је била хладна као лед. Удисао сам завичај. Заборавих на тренутак избеглиштво, србијанске рођаке, Зворник, графит на згради: „Сељани марш на брдо!“ Убрзо дође Бојана, познавао сам је из школе. Из суседног је села. Њени су се склонили у једну викендицу у близини моје куће. Њено село није било безбедно. Често су пролазиле дивер-

зантске групе армије БиХ. Махну ми, стави пешкир са друге стране обале. Да бих је задивио, скочих у воду и ударих јако стомаком. Смејала се када сам изашао. „Ајде још једном“, рече. Остао сам у води. Она уђе и заплива. Случајно се додирнусмо телима. Остадосмо пар тренутака у том положају. Онда она изађе из воде. „Иду ми другарице“, рече. Следећи дан сретох Бојаниног оца на малом мосту у центру села. „О, ће си, рођо“, рече. „Како иде кошевина?“ „Још мало па смо завршили“, одговорих. Затим се примаче ближе и тихо рече: „Ти и Бојана сте четврти рођаци, немој да би ти шта ту брљо“, лупи ме по рамену, „ај, видимо се, роде“, рече и оде.

СЕНА

После школе смо свратили код Каназира, Срећо и ја, Спасојевић Срећо. Срећин отац је био полицајац. Често је, када се напије, у граду прилазио полицајцима и питао: „Пандур, знаш ти чи сам ја?“

„Знам, Срећо, пијан си, иди кући, спавај“.

Зока Каназир је са сестром и мајком дошао у Мали Зворник из Винковаца. Отац му је остао у Источној Славонији, негде у близини Вуковара. Пили смо пиво. Каназир се завалио у фотељу и изваљивао форе које се не дају испричати. Слушали смо Хаустор. „Ена“, омиљена Каназирова. Сваки пут кад чује ту песму, дигне руку са испруженим кажипрстом и каже: „Само за Зорана“. Телефон је зазвонио. Није му падало на памет да устане из фотеље. Мрзело га је да живи.

„Јави се, Срећо“, рече незаинтересовано.

Срећо подиже слушалицу: „Погинуо, како, када?“

Тишина. Погледах Каназира. Држао се руком за срце.

„Данас, не могу да верујем“, наставио је „немогуће, човече, ту је, ту је, дођи“ рече и спусти слушалицу.

Каназир га погледа и цимањем главе упита.

„Погинуо Сена“, рече Срећо.

Каназир скочи са фотеље одмахну руком и рече: „Иди у пичку материну!“

Mladen Hinić

BOSONOG, PUTEVIMA MAKADAMSKIM...

(„Alma“, Beograd, 2020)

BOJANKA

Ima tih nekih očiju koje te čisto zašiju. Na ništa te naprave... Vidiš ih, a one prođu kroz tebe kao vruć nož kroz puter... Lagano... Skroz te prepolove. I onda te razmazuju kako 'oće. Ne možeš im ništa. Braniš se ti, kao, ne daš se... Hehe, džaba je to, sinko... džaba! Ma, isprevrću te, kao mače klupko vune. Ne znaš gde je levo. Jeste, znam, nije zgodno... Al' šta ćeš? Jače je to od č'eka. Mnogo jače, sinko... Šta da radiš? E, pa... Ništa momče, baš ništa. Prihvati stvari kako stoje i nauči nešto o sebi... I životu. Valjaće ti. Šta da naučiš? Sinko... Nisi baš jak u glavu, jel? Da... Hm... nauči da je život bojanka

koju trebaš mudro obojiti. Lepim bojama. Tvojim bojama. A, ponekad, pusti još nekog da doda neku svoju boju. Možda ti ulepša sliku pa načini remek-delo. Eto ti. Odoh sad, a ti misli malo. Šta?! Glavom, sinko, glavom!

SAMO JE OTIŠAO...

Samo je otišao... Nikome nije rekao ništa. Nestao je iz te priče brže nego što je u nju i ušao.

Sve što je bilo lepo je sahranjeno u tami, negde u zvezdarskoj šumi. Nevažno je gde tačno, ionako se niko tome neće vraćati. Važno je da je tu bio Kraj.

Slomljene duše i okamenjenog srca je lutao ulicama noćnog velegrada. A ovaj velegrad nije isti danju i noću. Puno je razlika koje naivnom oku lako promaknu.

Nije podnosio dane više... Ni sunce. Ni ljude. Ni sebe! Samovao je. Noćima.

Trpeći odvratnost koju je osećao prema sebi, tiho je gazio trotoare umrljane tvarima koje su otpadale od života. Povremeno bi zastao sa izgledom nekoga ko se dosetio nečega važnog i tada bi se, ali samo tada, prisetio te večeri kada je Kraj započeo svoje putovanje. Krenula bi mu suza niz obraz, ona teška, gorka, usamljena suza... Ponekad bi je pustio da doživi i ona svoj pad, ali bi je češće brzim pokretom ruke grubo odbacio sa lica koje je nekada imalo osmeh.

Nikada ga više neće imati.

Znao je to.

Samo je otišao.

KAD PITANJE NESTANE...

Razmišljao sam šta treba da kažem. Kako da saopštim ono što ne želim da bude rečeno. Neizdrživost neznanja me je terala da srljam, a nisam imao hrabrosti da pitam. Mislio sam da je bolje nešto ne znati nego shvatiti da ti istina ne odgovara, ne prija...

Imao sam šta da pitam.

Mnoga pitanja su mogla biti postavljena. Ali samo jedno je bilo zaista važno. Najvažnije!

I nestalo je...

Nestalo je u trenutku kada sam shvatio da reči sada nemaju značenje. One ne mogu napojiti žednu dušu željenim nektarom što sazdan je od oseta...

Jer, kada ne osećam, rečima se to ne može nadomestiti. Ne može.

I kako tada pitati, kada pitanje nestane...?

PERTLA

Stavim stopalo u obuću i počinjem da vezujem pertlu... I pomislim da je baš ta pertla ono što je važno. Jer... cipela, patika, čizma, nema veze šta, ne služi najbolje bez pertle. Pertla je ta koja će sve da uveže, utegne, da oblik i funkciju... Ona će da učini da bude baš kako treba ako si odabrao odgovarajući broj obuće. Ona će pomoći da obuća ostane gde treba. Možeš je zategnuti previše pa će ti smetati a možeš je ostaviti labavu pa će se razvezati i opet ne valja. Moraš znati šta ti odgovara...

Obuća i pertla su kao život i ljubav. Nije život kakav treba da bude ako ga ljubav ne učvrsti. Džaba ti skupa cipela bez pertle. Napraviće žuljeve i boleće. Pertla...

Jedna uzica sa dva kraja koji čeznu da se vežu.

Мики Миљуш

УКРШТЕНЕ МИСЛИ

(Књижевни клуб „Милутин Ускоковић“, Куршумлија, 2019)

✱

Бракове из рачуна треба склапати у банкама.

✱

Вага којом сам себе мериш никада није тачна.

✱

Више волим да ме искрено не воле, него да ме лажно љубе.

✱

Више сам живота издахнуо него удахнуо.

✱

Гладни гласају да ситима буде боље.

✱

Да ли је на вратима Раја кључ испод отирача?

✱

Жене су увек у праву, нарочито ако нису.

✱

Живот који имамо нико не би украо.

✱

Има јефтиних жена које су скупе за одржавање.

✱

Има лица која и огледало расплачу.

✱

Када је жена малер она се заљуби у дечка свог мужа.

✱

Када се сетим прошлости свака ми је будућност добродошла.

✱

Крстови су све већи а вера све мања.

✱

Људи смо па грешимо, некад више грешимо него смо људи.

✱

Многим људима новчаник је витални орган.

✱

На већим висинама и илузије су веће.

✱

На малу кришку живота размазујемо пуну кашику жеља.

✱

Нада помаже једино ако ти се Мајка тако зове.

✱

Најбоље је чекати на железничкој станици, ту увек неко дође.

✱

Најтамнија је белина у болницама.

✱

Не могу да се сетим откуда те не знам!

✱

Не растаје ми се, навикао сам на себе.

✱

Пас је увек пас а човек је понекад човек.

Dragoslav Mitrović

SOKRATE, KAKO SE ZOVEŠ?

(„Alma“, Beograd, 2020)

✱

Ja svojim aforizmima dovodim čitaoce u stanje
duboke zamišljenosti.

Oni se posle svakog pročitanoa aforizma duboko zamisle i zapitaju:
„Koja budala je ovo napisala?!“

✱

U toj bolnici su zaokružili proces rada.
Vrše vantelesnu oplodnju, održavaju trudnoću, porađaju trudnice i ilegalno
prodaju novorođenčad.

✱

Trenutno je u zatvoru pet ministara i jedna ministarka. Upravnik zatvora
ozbiljno razmišlja da sebe proglasi za premijera.

✱

Kako je svet mali! – reče Rusija.

✱

Pitate me kako je došlo do toga da ispod vaših aforizama stoji moje ime?
Tako što su vaši aforizmi od mene tražili autogram!

✱

Dobra vest: sanjao sam da sa prelepom ministarkom delim postelju.
Loša vest: prelepa ministarka trenutno leži u zatvoru.

✱

Od kada sam završio kurs ronjenja na dah,
ja seksualni čin obavim u jednom dahu!

✱

NATO vodi računa da ne bude civilnih žrtava, pa bolnice i porodilišta ne bombarduje u vreme poseta od 14 do 16 časova.

✱

Da li se slažete?!
Slažemo se, rekoše mozaici!

✱

Dioptriji svaka čast!
Mnogo je porasla u mojim očima!

✱

Ne znam gde mi je glava, reče skalp!

✱

Mladi, obrazovani, talentovani pripadnici nebeskog naroda odlaze avionima
za Kanadu, Ameriku, Australiju...
Eto dokaza da nekima zaista pada s neba!

✱

Ja sam veliki ljubitelj knjige. Samo juče sam obišao sve knjižare u gradu i
kupio deset primeraka svoje knjige.

✱

Moja tridesetogodišnja supruga je najmlađa u mojoj kući.
Od nje smo stariji i ja, i frižider, i bojler, i usisivač...

✱

Pokojniku ne sklapajte oči i sahranite ga sa hemijskom olovkom!
Sutra ide da glasa!

✱

Nadležni organi su nas obavestili da je u vodi iz gradskog vodovoda
utvrđeno prisustvo fekalija i da voda kao takva nije za piće, već za jelo.

Миленко Миро Шарац

ПРИЈЕКИ СУД

(„Штампар Макарије“ – „Ободско слово“, Београд –
Подгорица, 2019)

✱

Бјелосвјетска. А наша!

✱

Богати љетују. Сиротиња би да презими.

✱

Будите лојални својој банци. Толико сте јој дужни.

✱

Више нас умре него што се роди. Небеском народу се и то може.

✱

Држава је изашла из кризе. Чека се да криза изађе из државе.

✱

Дуго сам у браку. Прешао сам са дјела на ријечи.

✱

Загустило је! Вођа већ пуца.

✱

И мајмун је временом постао човјек. Баш му се није дало.

✱

Кажу да Бог види све. У, Бог те видио.

✱

Колико смо само пута кретали у неповратну будућност.
То је читава историја.

✱

Љубавник је преминуо у кревету. Оставио је срце на терену.

✱

Може и јаре и паре. Само продајте козу у право вријеме.

✱

Наоштрио је сатирично перо. Па тупи ли, тупи.

✱

Не идите из ове државе. Бјежите!

✱

О нашем поштењу се све више шапуће.

✱

Оженио сам добру рибу. Само да заћути.

✱

Побиједили су неписмени. Управо пишу историју.

✱

Превела ме је жедног преко воде. Од тада редовно пијем.

✱

Проћи ће и ово! – рече Метузалем.

✱

Сва срећа да градимо аутопут за нигдје. Управо смо тамо и кренули.

✱

Спавао сам са љевичарком. Издао сам десницу.

✱

Узалуд пишем лоше афоризме. Награде ме и даље заобилазе.

✱

Ушао сам у поступак легализације. Запросио сам швалерку.

ИЗ РУКОПИСА

Никола Оташ

Шива Праकाश
(Индिया)

ಶಿವನು

ಪುನಃ ಪುನಃ ನಮಃ
ಪುನಃ
ನಮಃ ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ
ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ
ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ ಸುಖಲಯ
ಪುನಃ ಪುನಃ ನಮಃ
ಪುನಃ

ಶಿವನು

Жељка Башановић Марковић

КОЛЕВКА

ГЛАД

Уснуло јутро бори се да не остане у ноћи. Борим се и ја.
Док гледам како свиће, полако ме осваја глад. Путује директно до мозга.

Глад осваја сите од нервозе и животне горчине. Тако им убризга мало ендорфина у централни нервни систем.

Данас сам пацијент сопственог живота. Покушава да ме излечи као геронтолошка сестра старог и немоћног болесника.

Скрећем поглед на још увек отворен празан орман.

Покупио је све ствари, чак и моје, ваљда за успомену. Можда из пако-сти.

Мораћу у куповину у неким ритама. Само кад бих укротила ову глад.
Раздире ми читаву утробу и цепа боловима сваку мисао.

Седам у ауто и возим насумично. Трубе ми и псују...

Не обазирем се. Журим да стишам ове гласове у себи. Да нахраним бес, сујету, бол, мржњу, малодушност.

И док се гледам у огледалу бутика, видим жену у новим стварима.

Не препознајем себе. Тута се не види од скупих ствари

Окрећем се, њишем, пућим усне и лудирам се.

Млада сам још увек. Све док платна картица прекраја све душевне недостатке.

Плаћам срећу заједно с гардеробом.

КОЛЕВКА

Стари кажу: „Каква те колевка заљуља, таква те мотика закопа.“

Наше село је толико мало да се ни покојнику не враћа чак ни под земљу у њега.

Кућа у којој сам рођен близу је реке Скрапеж, поноса свих мештана Глумача, малог села са брдима и косинама северно од Пожеге. Моје детињ-

ство било је безбрижно док сам био под окриљем села и ишао у двогодишњу сеоску школу.

Игре на потоцима заменили су ми на пречац великим градом.

Имао сам девет година кад су ме уписали у трећи разред основне школе у Пожеги.

Онако босоног утрчах право у ципеле два броја веће. Моји су продали краву да би ме спремили.

Одвели су ме у школу рођаци који живе у граду.

Показали ми учионицу и упознали са учитељицом. Блага и пријатна жена блајхане косе коју до тад нисам виђао. У селу су се жене ретко фарбале.

Мали, наиван и збуњен остао сам сам.

Часови су трајали до поподне. Тог првог дана једва ме је место држало. Све сам гледао и упијао, али нисам имао мира, чак ми је помало било и досадно.

Велика школа на два спрата са пуно учионица и ђака била је за мене као свемирски брод, али уместо да полетим, некако ме је сабијало све то пространско затвореног простора.

Да протегнем ноге, питах да ли могу да одем у WC. Учитељица ми је допустила и ја изађох.

Тек кад сам кренуо да се враћам, схватих да не знам која је моја учионица.

У паници отварах сва врата редом, али непозната лица која сам виђао појачавала су мој страх и панику.

Заборавио сам и који спрат је био па сам тако тумарао сам по школи.

Већ на ивици плача отворих врата иза којих коначно угледах моје одељење....

Онако испрепадан изланух се речима: „Туј си, Жујка, краву ти нећељу!“

Сви су се смејали учитељица није могла да их смири....

Од тог дана сви су ме звали сељачић Жујка.

Патио сам за Глумачом и у тој патњи постао сам грађанин другог реда.

Село ме није хтело јер ме је град искварио а град је тврдио да нисам довољно покварен да не будем сељак.

У тој бици опет сам се изгубио.

Ниђе врата, краву ти нећељу...

САЛАШ

ПРИЧА О ЧОВЕКУ КОЈЕГ НИКО НИЈЕ ПОЗНАВАО

Питали једног човека да опише себе у пар речи.

Човек се замисли и рече: „Ја сам ушећерени бадем, смејем се видљивом страном љуске, испод свечарске кошуље на цветиће носим коротну кошуљу од лана, слушам Том Џонса и Тому Здравковића, читам непризнате писце који признају чак и оно што читаоци од њих не захтевају, трчим свакодневно два круга на градском хиподрому супротно од смера казаљке на сату, пливам девет месеци годишње враћајући се на тај начин у самоћу плаценте, волим да посматрам: беле очи бескућника, кржаве очи удомљених, пропланке из којих истичу потоци и лава, људе који лижу мед са обле дрвене кашике, исте те људе који пљују по улици зелене комаде плућа, љубазну продавачицу у пекари, њене шишке које остављају траг у прах-шећеру посутом по кроасану.

Ја сам горчина упакована у шарену кутију на којој пише ПАЗИ ЛОМЉИВО, пакет заборављен у мемљивој хали, па онда наврат нанос послат брзом поштом на непостојећу адресу, грамофонска плоча са безброј нестерилних убода иглом, клатно у облику шишарке, по којем се на сваких сат времена унереди кукавица.“

Људи се погледаше у чуду. Један од њих искорачи испред осталих и рече: „Али ти се тако лепо смејеш.“

САЛАШ

Распада се под старцем згужван, умокрен чаршав. Старац стидљиво стење. Стопала покушава подвући под дуњу на којој недостаје навлака. Испод дуње му извирују уковрцани нокти. Левом руком помера са очију прамен мрене. Десном руком се са пауком отима око казаљки, које укипљене не желе ни једном ни другом да се приклоне. Из старчевог загнојеног пупка, као из запуштеног бунара, расте багремова младица. Невидљиви пупољци заудару на мокраћа побиберену измрвљеним црепом. Свуда око старца расути су клипови кукуруза и вране. На обема старчевим рукама

никла је маховина, и на табанима, и на темену. Магнети су се размагнетисали. Не привлаче ка старцу ни случајне госте, ни његову одбеглу децу, ни његову мајку, давно умрлу, ни оца који га је прљав у њиви направио.

Запева ветар. Подиже тужним дахом крајеве уштирканог белог столњака. На оба краја дугачког стола постављен је по један дубоки тањир, оивичен златним ореолом. На заузетој столици седи небо. Чека госта.

СУТОН НА КАНАЛУ

Мајка перјем покрива чедо.

– Мати, утопли ми ноге. Зебу ми стопала у сенци тополе. Покриј их перјем што ветар разноси. Наглас се смеју жабе мојим дугим крацима. Скачу ми по листовима и по стомаку. Једна је довукла жути цвет и метнула ми га у пупак. Тако си ме и ти хранила онда кад сам био у води... Подвучи ми и руке под перје. Нокти да ми се не виде. Укаљао сам их иловачом, правећи стрме покретне степенице. Само сам хтео њима да се попнем до неба. Ништа друго... Немој ми покрити главу. Још увек има Сунца на мом узглављу. Уживам кад ми укосница личи на мост са којег полећу облаци. Зачешљај ме у смеру плиме да ми се виде трагови од чешља, да ми коса личи на мол, направљен од чамових дасака, под којим се скривају лабудови... Мирно је. Овај сутон не бих знао да насликам. Свака ми булка, кад је нацртам, заличи на срце, а свака лапта на сузу човечију. Не уmem да нацртам ни тишину, ни ово перје које се истопа кад ми га преко тела простреш, ни врбу претужну не уmem нацртати, мама... Помози ми да разумем Сунце. Мени се одавде не иде.

МАГЛА

Разливен фил за обланде дуж читаве равне плоче. Мирисни траг тамјана из земљане кадионице. Дах јелена капиталца пуштен кроз крупне носдрве. Страх миграната на стопу од реке. Ослобађање душе кроз црвену рупу на гронику. Први и последњи јутарњи испрекидани млаз старца. Шапат двоје скривених под крзнима капуљача. Алхемичарско претварање суза у уздахе. Погледи упрти у даљину, које нема. Лавежи, лајања, псовке. Једини преостали лист на календару.

Не види се прст пред оком.

Данко Стојнић

ЦЕПАЧ ОДЕЛА

Трајало је око петнаест година. То је двадесет посто просечног људског живота. Почело је на летовању, а завршило се на зимовању. Чудо, али обично. Читаву петину свог живота човек је успевао да развеже клот-фркет и разне друге врсте плетива на својим плећима и грудима. Довољно је било да навуче комад одеће, мало га проноса по чаршији, и – оде дођавола. Мора да се купи ново. Иако је све почело неком тучом на мору, када су све мајице биле покидане, касније није било никакве уочљиве спољашње силе способне да раздваја влакна ткања на грудима и леђима свакаквих типова одевних предмета. А та, неуочљива сила, очигледно није била мала и занемарива, јер је, на врхунцу својих активности, почела да кида дугмиће на капутима. Капут треба да траје десетак сезона, а овом растурачу тканина није трајао ни две. Није новац у питању, него се човек просто интересује зашто се то дешава. Помишљао је да би то могао да буде неки знак, симптом неке болести која тиња негде у грудима. А можда би се могле спречити последице те болести када би се дијагностиковала на време – на време, које се можда пропушта због незнања о суштини проблема (којег можда и – нема?).

Међутим, тај несуђени симптом је ипак остао занемарен. Постепено је слабио, супротним редоследом у односу на свој настанак – од капута до поткошуље. Скоро неприметно је нестао у петнаесту зиму од свог првог јављања. Опет је била туча у питању. У планинарском дому, у једној од оних најдужих ноћи, претерало се са румом (почнеш са „чај са румом“ преко „чај са дуплим румом“ па дођеш до дуплог рума без чаја). И, у тој тучи, нашем ноторном распарачу џемпера и осталих одевних предмета – није зафалило ни дугме на кошуљи. Ипак, нервирао се због једног порцеланског зуба, који није могао сам да врати у вештачку вилицу – мораће код зубара, који га за сваку ситницу одере. И није новац у питању, него принцип.

Да није било тог феномена („спонтаног“ распаривања плетива), туча у планинарском дому би била обична гротеска: матори људи па се бију (једни су за власт, други за њено рушење). Она туча на плажи је била сврсисходнија. У питању је била мис летовалишта очију боје меда.

(Туча која је означила крај мистерије „спонтаног“ уништавања тканине на одећи, има узрок који ништа не наговештава, за разлику од очију боје меда мис летовалишта, иза којих се крију сви наговештаји овога, а можда и онога света.)

А једног јутра човек се пробудио без мајице. Прво је помислио да је заборавио чињеницу да ту мајицу уопште није ни обукао пре спавања – пило се синоћ. Потом – ништа. У трећу недељу, остао је без кошуље после поподневне дремке. Онда му је нестала пиџама, потом две поткошуље, пуловер (све неважне ствари), па жакет који је добио за рођендан од жене, марамица из горњег џепа од сакоа, кравата и свилени шал (успомена од оца). Онда је опет све престало на неко време (не зна се, али је могуће да је опет било две недеље, што може бити значајно као правило).

Затим, пробудио се у туђем сакоу! Потом се појавио неки џемпер (никад себи не би купио такав), па виндјакна, три мајице (једна је носила поруку „нисам одавде“), туђа шубара, још један сако у коме су се, у унутрашњем џепу, налазиле шаховске белешке (збирка проблема „мат у два потеза“) и три поткошуље.

Будибокснама.

Ово је ноћна мора!, мислио је младић. Желео бих да је ово сан, каже. Пробудиће се, нада се, и све ће бити по старом. Наћи ће се у својој кошуљи. Кошуља ће бити нова, непоцепана, некрпљена, чиста, мирисаће „на свеже“.

Али – ништа! И даље је у туђој мусавој кошуљи. Нико му не верује да је та кошуља туђа, то јест, праве га лудим – у том кошмару. Али, када добро погледа на ситуацију, није је (ту ситуацију) довољно јасно ни описао. Штавише, нико и не слуги да је он, сневач или бадац, свеједно, у туђој роби.

Ово нису моје ствари, коначно је узвикнуо, јасно и гласно. Испоставило се да је то било довољно.

Динко Османчевић

ДА САМ ЈА НЕКО

ТУГА

Сунце милује прозоре,
На отвореној веранди,
Невелике куће,
Мушкарац и жена сједе,
Очи им сузне,
На столу цезва и три филцана,
У два филцана кафа,
Трећи је празан,
На бијелом зиду,
Смртовница старице.

ЗВИЈЕЗДЕ

Сваке ведре ноћи,
Далеки драгуљи,
Тајанствени фењери,
Шапућу нам,
Своја сјећања.

ДА САМ ЈА НЕКО

Да сам ја неко,
Свака ријека од извора до мора,
Ледена и бистра би текла,
А мора се никад препунила не би,
Да сам ја неко,
Златно сунце, својим жицама,
Гријало би сваког, али никог не би
пекло,
Ех, да сам ја неко,
Зар бих допустио да буде глади,
Кад имамо таласаста, мирисна
поља,
Гдје свако може да сије и сади,
Вук и јагње пријатељи би били,
И од лавова нејаки не би се крили,
Ех, да сам само ја неко..
Ма, да сам ја неко,
Љубави моја,
Са ноћног неба, зјездицу сјајну,
За тебе бих донио,
Њежно је спустио у твоје крило,
Да видиш колико те волим,
Најдража, моја вило.

Сељадин Салијевић

ОД РОЂЕЊА ДО СМРТИ

ТАМНЕ ОЧИ

Стојим, као скиталица
У избежумљеном страху,
У лавиринту снова,
Њене руке ми машу.
Осећам како нестаје,
Као визија угашених звезда,
Будних осећања, а ја чезнем
Да љубим њене очи у мраку.

Дрхтим у визији страсти
Поред стазе, заспале и неме
У мраку осећам ватру,
Чежњу непознату и слатку.
Стојим и гледам њене очи
Како сјаје у тој дивној немој ноћи.
Дрхтим у визији страсти,
Гледам у визији хармоније,

Да ли је то стварност?
Или се само мени чини,
Преда мном њене очи сијају.
Стојим као скиталица
У избежумљеном страху,
И гледам у дубину све више
И више њене очи нестају
У мраку, а ту преда мном,
Мало пре су биле,
Као најлепши бисери,
Нада мном су бдиле.
Заспале су звезде,
Заспала је ноћ,
Нестале су очи и више
Никада у мојој машти неће доћи,
Јер су биле, далеко, од моје моћи.

ОД РОЂЕЊА ДО СМРТИ

Корачају Роми, рођеним светом,
Кораком тихим, глувим и слепим,
Каменом патње, плове реком,
У време сада у вечност никада.
Сањају снове, судбине зла,
Демоне људске, патњом горком,
Врелом слутњом, бдења ври,
Судбине среће, хтења зла.
Љубавним ветром, снове раја,

И дане стега, без дисаја,
Суза снова, суза роја,
Суза вечног, болног сјаја.
Суза срца, суза гласа,
Вечно сада, ил' никада,
Смртни стег, цветног мириса.
Опојним светом, братске љубави,
Морског дна вечног јединства,
Сливеног роја, љубави срца.

Иво Мијо Андрић

КЛОНОВИ

✱

Висока цијена нафте и плина, наш је горући проблем.

✱

Домовина је једнима дала раскопан дом. Друге је тек... удомила.

✱

Држави плаћамо порезе и прирезе. Нама преостају само зарези и... тачка.

✱

Идиоти су народе гурнули у рат. Клонови тих идиота данас граде мир.

✱

Изгледа да сам опет преспавао жену... својих снова.

✱

Кад је схватио да је све пролазно, прошао је кроз црвено.

✱

Код нас су у првим редовима најчешће они, који нису у реду.

✱

Колико јучер, вјеровали смо у боље сутра.

✱

Ми смо мирољубив народ. Ми у миру славио ратне побједе.

✱

Мисаон сам човјек. Мислим да радим као магарац.

✱

Многи дођу до себе тек кад оду од својих.

✱

Не брине ме што ништа немам. Више ме брине што ми није ни до чега.

✱

Није важно шта други мисле. Важно је шта први кажу.

✱

Није слушао, па су га одвели на саслушање.

✱

Обавеза радника је да заради новце.
А послодавца, да те новце потроши.

✱

Они који вуку конце, шију нас у свему.

✱

Политичари су искористили све могућности.
Немогућности су оставили народу.

✱

Раднике занима хоће ли бити стечај. А управу – какав ће бити течај.

✱

Слику жене носим у мислима. Слику дјеце чувам у новчанику.

✱

Траже се радници за рад у Њемачкој. Пожељно знање хрватског језика.

✱

Тражио је истрагу полиције. Зато га полиција истражује.

✱

У Босни и Херцеговини многи не мисле зрело. Мисле зелено.

✱

У СФРЈ смо били на прочељу. У ЕУ смо на зачељу.
Тко би гори, сад је доли.

Сергије Димитријевић

ЛЕПОТА ДАЛЕКИХ КРАЈЕВА

✱

Навика убија љубав, али је и спасава, јер ствара илузије да је још увек остала каква је раније била.

✱

Искусство је корисна ствар, ипак често када га човек стекне, више му није потребно.

✱

Лепота далеких крајева лежи у томе што их још нисмо видели.

✱

Многе су нам лепоте недоступне, – јер често у нама нема места за њих.

✱

Борити се ради борбе, свака је будала способна. Права борба се води ради победе.

✱

Лаж је садржана у истини. Без ње не би постојала.

✱

Где смо нашли истину, измакла нам је лаж.

✱

Живот је организована лаж. Ми о њој понекад говоримо, често је кријемо пред другима, још чешће пред самим собом.

✱

Већи генији од оних који су објавили истине то нису могли да учине јер су једновремено откривали и лаж у њима.

✱

Слатке лажи, чињене да особи коју волите буде пријатно, врста је поклона коме нема цене.

✱

У животу срећете питања, за које је ћутање најречитији одговор.

✱

Прави завршетак рада није тачка већ... могућност за нова истраживања.

✱

Добар закључак рада другима служи као полазна тачка за нова сазнања.

Станислав Томић

СОЛИДАРНОСТ

✱

Немам времена да читам књиге.
Не могу да стигнем на сто страна.

✱

Између мене и газде влада солидарност.
Кад он мене није пријавио, нећу ни ја њега.

✱

Због могућности одрона кроз клисуре и усјеке возите спорије.
Да вас одрон може стићи.

✱

Развезао је језик. Више није везан за мозак.

✱

Успјешан привредник:
угасио је више предузећа него свијећа на торти.

✱

Паркинг за судије налази се иза суда.
Дакле, с оне стране закона.

✱

Практична жена данас постоји само у теорији.

✱

Слобода штампе је умотана у новине.

✱

Цинк јача имунитет. Отуда цинкарење.

✱

Памти па врати није освета већ чланство у библиотеци.

✱

Отац и син ухваћени у крађи.
У питању је породични бизнис.

✱

На изборима у Америци гласали су и мртви.
А лијепо смо им говорили да не шаљу своје посматраче на наше изборе.

✱

Одали смо пошту јунацима.
Дали смо непријатељима њихове адресе.

✱

Овај викенд нећу излазити са друштвом у дискотеку.
Морам да чувам унуче.

✱

Кад брат и ја добијемо једну чоколаду, не можемо је подијелити без
геометра.

✱

Кад се роди нова нација, умјесто мајице цијепе се држава.

✱

Питала би мене старост гдје ми је била младост,
али није у позицији да поставља питања.

✱

Шта мислиш, да ли жене воле паметне мушкарце?
Не знам, нисам паметан.

✱

Ја сам против представничког система!
Нема нико право да лаже у моје име.

НОВИ ГЛАСОВИ

Винсенс Лоренс: „Смути“

Јелена Костић

МАЛА МИСТЕРИЈА ГОСПОДИНА Н.

Човек је корачао пустом улицом. У њој није било ничег необичног. Напротив, била је то сасвим једноставна слепа улица, без дрвореда и тротара. Корачао је мирно и спретно, корак по корак. Ни по чему се није могла приметити његова несигурност и страх. А био је уплашен. И морила га је неизвесност. У њему је тињао осећај нелагоде, да ли ће или неће бити на крају улице...

Господин Н. је био сасвим једноставног изгледа, наочит младић неупадљиве природе. То је било једно од оних лица која се никако не памте. Ипак, његово нестрпљење је запаљиво упадало у очи пролазницима. Готово без престанка је бацао погледе час на једну час на другу страну улице ишчекујући нечији долазак. Сат на левој руци постао му је попут магнета прикован за вид, свака секунда је одмицала споро, неприметно... Мислио је о свом непознатом саговорнику, о човеку чији је глас врло добро познавао, али не и лице, карактер, навике... Та особа му је упорно путем телефонских испрекиданих разговора говорила о убиству његовог оца, о починиоцу, кривцу којег очајно жели да пронађе. Радозналост у њему је све више расла, као запаљена лава, хуктао је попут ужарене масе. Упорно је покушавао да угуши нетрпељивост пред апсурдном ситуацијом у којој се нашао. Требало је да позове полицију. Како је могао да допусти да га тако лако зава-
ра брз одговор на све његове муке?

- Добро вече.

- Добро вече.

- Да ли сте Ви господин Н.?

- Да ли сте Ви одговор на моја питања?

- Могао бих бити, ако желите...

- Знате да бих...

- Молим Вас, имајте поверења у мене, све ће Вам бити јасно кроз неколико минута. Да ли се сећате дана када су Вам јавили да Вам је отац мртав?

- Наравно, тежак и незабораван дан за мене...

- Видите, толико тога имам да Вам кажем, али заиста, није прави тренутак, ја знам ко је убио Вашег оца, видео сам то...

- Ко сте Ви? Представите се одмах, зваћу полицију!

- Не никако, не полицију, обећајте тврдо, ево... Данас се можемо са-
стати... Рецимо у Немањиној улици, за пола сата, чекаћу вас, дођите сами..

- Али како ћу Вас препознати? Хало! Хало, хало....

Веза је увелико била прекинута. Последњи делови разговора још увек
су одзвањали у глави, и сада ево га ту, на договореном месту, у право вре-
ме, чека... Чека непознато лице...

Чекање је тешко и туробно. Плаши се одговора, плаши се и себе са-
мог, да ли ће се у њему пробудити снага освете, отац је страдао за име све-
та! У ствари, он уопште није познавао свог оца толико добро... Зашто би
њего било ко убио? Да ли је радио нешто што не би требало да зна? Колико
је боље за човека да живи у незнању? Низ испреплетаних мисли прекинули
су танки лепршави кораци. Однекуд је знао да су то кораци који њега тра-
же. Склопљених очију је направио полуокрет у нади да ће угледати неко
познато лице и решити се ове вишемесечне агоније. Када је отворио капке,
његова извесност је одлепршала. Пред њим је стајала непозната жена, занос-
не плаве косе, модрих очију упртих у бујицу његове радозналости. Носила
је бели мантил. Рекла је меко и шармантно:

- Добро вече, господин Н.?

- Да, да...Ја сам... – неспретно је одговорио.

- Молим Вас... Пођите за мном...

Ишла је испред њега као по танкој невидљивој линији правећи сигур-
не и спретне кораке. Коса јој је падала низ леђа као каква грива и у бату ње-
них корака поскакивао је сваки увојак. Господин Н. готово на тренутак за-
борави разлог због којег је ту, када се непозната плавуша жустро заустави
пред црним блиндираним возилом и отвори врата показавши му руком
да уђе. Из аутомобила је допирало црnilо као из неке непрегледне рупе.
Први пут за ових неколико месеци господин Н. је осетио страх пред непо-
знаницом. У ауту није било никог, возача је само наслућивао кроз непро-
зирно стакло. Затим је чуо звоњаву телефона. На седишту је угледао мо-
билни апарат. Јавио се.

- Хвала Вам на указаном поверењу, господине Н. А сада да ли сте
спремни да чујете најнеобичнију причу о убиству Вашег оца?

Ћутање је прекинуо звук спуштене слушалице... Заносна плавуша му
је убризгала седатив спретним потезом медицинског радника. Кола су се
упутила ка санаторијуму из којег је побегао. Његов биполарни поремећај је
развио причу о убиству оца и непознатом кривцу. Обе личности криле су
истину од господина Н. Једини кривац био је он.

Милован Кљајевић

ПРЕЛАЗАК

РОМАНТИЧНИ МАГАРАЦ

Најбоље сам се сналазио
У мраку, улицама од влаге
Отуда свуда по мени
Коров, а на души паучина
Која се шири попут заразе
Обузима слова, ријечи
Па прелази на мисли
Које еродирају у стихове
Док кључају у мени

А покренула си је ти
Да морам попут бјегунца
Брисати трагове иза себе
Не би ли ме сустигла
И направила од мене
Још један одрон
У низу
Одрон

ПРЕЛАЗАК

У заборављеном подруму
Са зидовима од магле
Лепршају страхови и дрхте
Док се из понора чује јецај
Који све више обузима
Сваки корак
И брише све што се некад
Могло звати љубав
Догоријева мисао и дах
Испод силине жеља и надања
Попут заласка Сунца
Док бјесне громови
По равним пољанама

Гдје је некада рађало жито
Увео је најљепши цвијет
А стопе су ми тешке
Двије бетонске плоче
Споменици!
Зато гробље не посјећујем
Спустим се повремено
У заборављени подрум
Гдје чујем твој врисак
Окупам се маглом
Па изађем свјеж
Из подрума у гроб...

ПРЕВЕДЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Винсент Лоренс: „Пупољци“

Станка Бонева
(Бугарска)

ЛЕТЊА ПРОВЕРА

ПЕСМА СУШНОГ КАПЕТАНА

У очима ти плешу луне четвртинке
и ја, морнар, немоћан сам да отпловим.
Свет видим само кроз црно-беле снимке,
кад сам на далеком путовању новом.

Стајаш на сувом дуго и заборављено,
да време се сави до на ципели врха.
Удавила је песак кишна сезона,
но ја се исуших после задњег пољупца.

Не потежи котву – конопац ће пући.
Не можеш је за успомену узети.
Види колико котви рђају – буду крстови;
кад су без бродова, тад постају одломци.

Море ми је зелена улица.
Поћи ћу тихо, полако, капу сам накривио,
за облаком-маглом у зеницама
и ка звезди ми. Без права на помиловање.

ЛЕТЊА ПРОВЕРА

Била сам сладоледно лепљива,
боса и
ружичаста,
неодољиво далека,
непромишљено блиска,

тамнећа у шапату, светлећа
у шакама ти:
преображена у свица
ноћна птица од сенки
била сам.

Ти, који си ми вода и суша,
ја, која сам твој ваздух –
нас двоје смо у различитим просторима
данас
на аеродромском терминалу.

... А Лето броји путнике
с јесењим картама.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

Илиана Илиева
(Бугарска)

АСИРСКИ ДВОРАЦ

* * *

Познаћеш ме по клинастим записима
По глиненим плочама на лицу ми.
Проћи ће векови
и нико неће разумети
наречје, на коме смо говорили.
Али ти ћеш знати.
И сетићеш се,
да је твоје лето
још увек под оним каменом.
Душе ће нам бити белопрстасте
када ћемо се сами самцити читати.

* * *

„Ти, који у долазећим данима
видиш овај натпис,
по мојој вољи издубљен
у стени,
и ове ликове људи,
не дирај ништа,
ништа не руши“ –
тако ми је казао камен
на Вехистуну⁶

---

⁶ На стени Вехистун, енглески дипломата и лингвиста Хенри Роулинсон (Henry Creswicke Rawlinson) видео је 1837. рељеф са клинастим записом, чији је почетак овај текст. (Прим. Илиеве)

и песак
крај Хорсабада,⁷
призван од богова
да пази асирски дворац.
Послушала сам пепео
и нисам додирнула сан
о робовима, војницима,
стрелцима, копљоношама,
царевима и добрим генијима-чуварима⁸
са крилима орла и торзом бика
али са људским главама.
То сам била ја.
А ово пак – Шумер.
Али други,
преобучени као беживотни песак
и глуви више од њега,
неуки да читају хиљадулећа
додиривали су, рушили
ликове људи.

Превео с бугарског: Милан С. Димитријевић

---

⁷ Крајем 30-тих година 19. века открива француски истраживач Бота недалеко од Хорсабада први асирски дворац. (Прим. Илиеве)

⁸ Дobar геније-чувар Шеду – обично са животињским ликом. У археологији и историји уметности тако се називају статуе човекоглавих крилатих лавова и бикова, који су чували улаз у дворце асирских и иранских царева. (Прим. Илиеве)

Ујутро поново сија
Као да није било ноћи или таме
Или чак јучерашњег дана
Он или неко други ко се претвара да је он
Поново је на путу ка планинама
Наилази на зелену траву и цвеће жуто и плаво
Ослушкује шапат далеких водопада и вредних пчела
Срећан што још ни речи није било – о колиби

ПО УСТАЉЕНОМ ОБИЧАЈУ

Прикладан живот за већину оних
Који никада не свирају ново
И који не познају
Мноштво изгубљено

Како ли ће назвати идеје
Ако не знају чак ни крај
И како се свет гради
Ако почетка већ нема

Све около делује тако далеко
Вуку се узалудни потези
Зашто не применити стара правила
На рађање, нови живот за све

Превео с енглеског: Лазар Маџура

Васиљ Терешчук
(Украјина)

ЖУРКЕ ПАТУЉАКА

НОЋ МИ ЈЕ ТРАЖИЛА ЦИГАРЕТУ

(Песма посвећена Ирени О.)

Ноћ ми је тражила цигарету.
Села је на симс, пуши,
распитује се, какав је био дан.
Одговарам одсутно и смушено,
јер, заправо сам се сетио тебе, уплакане,
на улазу зидане кошнице,
где од меда љубави
праве горке прилоге.
Такси је кренуо.
Мислио сам на одмор
у гробу на Лечакиву⁹.
Али, на срећу, још увек живим.

Понекад те видим у Торонту,
у учионици, за клавиром,
који се плаши твојих
дрвених прстију.
Твој човек има – пиштави глас
(увек сам га сматрао за хомића).
Он зарађује
дизајнирајући продавнице.
Лети путујете
на Нијагарине водопаде
и ти замишљаш како он
лети
главачке надоле.

---

⁹ Гробље у Львову

Ти си се попунила,
бојиш косу
ала Софија Лорен,
посећујеш курсеве медитације, –
ја сам – срећна, понављаш,
као Оче наш. Ја сам срећна...
Можда је тако.
Главно је да се у то верује...

Госпођо Ноћи, идите до врага!
Узели сте ми
последњу цигарету.

* * *

(Надији Степули)

Ми смо спремни да идемо на
дуел,
Али у нас пуцају
Из заседа.

Ми кличемо
У звучнике срца,
Док други
Шапућу на ухо.

Ми не тражимо,
Када се дели,

Али дајемо и онима,
Који не траже.

На журке патуљака
Нас не зову.
Онда ми распаљујемо ватру
На киши,
Да испечемо кромпир на жару.
Затим узимамо још топло
угљевље
И на длановима пишемо песме.

Превео с украјинског: Јарослав Комбиљ

Ирина Цилик
(Украјина)

* * *

*Ја вообщце ненавижу секс.
Только любовь.
Рената Литвинова*

Ова девојка
у белој и дугој кошуљи
димила је у прозор,
кријући леђима
танушну иглу дамскога дима,
без руку,
распирујући носом ноћи
снажну међаву...
Чинило се:
у њеним преплетеним прстима –
својих са својима –
сакрила се жена,
а ова хиромантија је немир свих
линија –
својих са својима -
здружила...
Димила је у прозор
надгризеном јабуком.
Капала јој је Ноћ
као у детињству
на усне –
молила се.
Секс схематични
није воледа
дечијим „воли-не воли“.
Рамена су је боледа
незграпношћу.

Дим
је начисто нестао
доводоћи до стреса.
Под кратко сеченим ноктима
сакупили се
пепео, ноћ и крстић са врата.
Овој девојци
пијани интимни филозоф –
фотограф
са живим рукама-крабама
у свој објектив је
маслачак косе
активним светлом
заробио.
И требала би изаћи
слика-облачић, лака фото-вата
травнатих коса.
Уместо тога, испаде
нешто попут „квадрата“
Маљевича
голи пост.
Филозоф-фотограф је рекао:
органика је
као пострадијација –
то је фарса.
Сузио је на негативе,
гурао јој багет

и пипао
свој нарцистични фалос.
Ова девојка
белог вилинског профила
и детињством,
испушеним све до филтера,
желела је супу,
а не од Мистофела
да купује контакт
с ветром.
Желела је такође банално

да се наспава!
И опет ће клизнути
живахност тела
у постељу,
скробом
охладиће крв...
Она је хтела код себе
у госте.
Јер секс не подноси
само љубав!

Превео с украјинског: Јарослав Комбиљ

Владислав Божедај
(Чешка / Русија)

СУПА У ЛЕТЕЋЕМ ТАЊИРУ

✱

Питање је било болно. Зато није ни постављено.

✱

Није толико страшан летећи тањир већ врела супа у њему.

✱

Чврсто је стајао на ногама... по правилу, на туђим.

✱

Циљ оправдава само знатна средства.

✱

Срећа је када те разумеју онако како је у твојем интересу.

✱

Ако се фокусираш на оно најважније, пропустићеш најинтересантније.

✱

Ружичасте наочаре не могу да компензују црно-белу слику света.

✱

Ако истовремено слушаш и срце и разум, ризикујеш да у истом трену и оглувиш и полудиш.

✱

Да је Земља округла, немогуће је доказати човеку са четвртастом главом.

✱

Привремено признање да си идиот спречава трајно налажење у том стању.

✱

Ако затвараш очи пред многим стварима, остаћеш без ствари.

✱

Зарђали мозгови траже гвоздену руку.

✱

Они који желе да добију све или ништа, обично добију преко носа.

✱

Добро заборављено старо није ново већ – Алцхајмер.

✱

Ако си у нешто тврдо убеђен, нека ти не буде криво када те твоје
убеђење лупи по челу.

✱

Научници су дошли до закључка да распоред планета у тренутку
рођења човека утиче једино на личност астролога и њихове приходе.

✱

У стаду овнова осећао се као заблудела овца.

✱

Сви смо ми генијални само што је већина генијална управо
у тој заблуди.

✱

У животу има много доброг, али по лошој цени.

✱

У свађи с глупаком истина увек умире... од смеха.

✱

Његова је мисао толико дубока да никада не излази на површину.

Превео с руског: Ђорђе Оташевић

Дорел Шор
(Румунија)

ГОДИНЕ ШКОЛЕ

✱

Оловка у руци будале опаснија је од митраљеза.

✱

Нико не пита зашто пошта стиже на време, сви питају зашто не долази.

✱

Уместо што говоримо без размишљања, боље је да размишљамо без говора.

✱

Можда мислите да можете све сами да урадите,
али не можете сопствену аутопсију.

✱

Сигурно сам нешто згрешио.
Моја жена ускоро долази и открићемо шта.

✱

Ако мораш да говориш људима да си талентован, то значи да ниси.

✱

Када се сувише упорно рекламира „нешто“, то „нешто“ вероватно није како треба.

✱

Истина је бела, лаж је црна... Зато све изгледа тако сиво.

✱

Срећа је као лопта. Када је имате, шутнете је.
А онда трчите за њом!

✱

Каква је разлика између захтева који није одобрен и захтева који је одбијен?

✱

Боже, помози ми да нађем све што тражим и да ме не пронађе све што ме тражи.

✱

Првих пет, шест дана од почетка седмице су најтежи.

✱

Драго ми је када су други глупљи од мене. Тада су ми прихватљивији.

✱

Имају више година школе од других, јер су неколико пута понављали.

✱

Требало би да имамо прилику да гласамо и за и против истовремено.

✱

Људи се опијају јер имају проблеме и имају проблеме јер се опијају.

✱

Да ли можемо да се сетимо коме смо све рекли да ће заувек живети у нашем сећању.

✱

Свака лепота је пролазна, али нису све пролазнице лепе.

✱

Младост није увек предност, посебно када желите да идете у пензију.

✱

Није ме било брига док ми нису рекли да се не бринем.

Превео с румунског: Александар Чотрић

АУТОРИ

Винсенс Лоренс: „Плетено“

Андрић Иво Мио – Рођен је 1948. године у Чанићима код Тузле. Дипломирани политиколог. Објавио је више од тридесет и пет књига поезије и прозе, као и десет књига афоризама. Књижевни радови преведени су му на десетак страних језика. Члан је Друштва хрватских књижевника и Друштва писца Босне и Херцеговине. Живи у Загребу.

Башановић Марковић Жељка – Рођена 1973. године у Београду. Грађевински инжењер. Пише кратке приче и афоризме. Причама и афоризмима заступљена у зборницима. Сарађује са часописима. Живи у Београду.

Божедај Владислав – Рођен је 1965. године. Објавио је три књиге афоризама на руском језику. Живи у Русији и Чешкој.

Бонева Станка – Бугарска књижевница. Филозоф и филолог. Објавила је две коауторске и једну самосталну књигу (*Засеј ми море*, 2012). Добитница бројних домаћих и међународних књижевних награда. Песме су јој превођене на енглески, српски, македонски, јапански, румунски и друге језике.

Васић Растко – Рођен је у Београду 1937. године. Докторирао археологију. Објавио је две збирке прича – *Пут у Миделхарнис* (1988) и *Intermezzo sinfonico* (2012), краће романе *Клетва* (2009) и *Рубац* (2010) и романе *Валденбуришка драма* (2020). *Експедиција Лингби* (2020), *Bienveni, cher Arsène* (2021) и *ПБФ 1881* (2021). Живи у Београду.

Гаврић Борислав – Рођен 1936. године у Ораховици на Озрену. Професор педагогије и психологије. Објавио је десетак књига поезије и прозе. Умро је 2019. године.

Димитријевић С. Милан – Рођен је 1947. у Лесковцу. Дипломирани астроном и физичар, доктор наука. Аутор више књига о астрономији. Пише и преводи поезију. Књиге: *Песме* (преведена на бугарски), антологија *Космички цвет* (2003) и *Пред звезданим вратима* (савремена бугарска поезија, 2015), као и више књига о астрономији. Члан је Удружења књижевника Србије.

Димитријевић Сергије – Рођен је 1912. године у Пироту, умро 1987. у Београду. Био је правник, економиста и историчар. Необјављени рукопис са афоризмима налази се у његовој богатој заоставштини.

ИЛИЕВА ИЛИАНА – Рођена је у Враци (Бугарска). Дипломирани филолог и историчар. Аутор књиге *Жабљи скок. Тристишја, хаику, танка* (2004) и збирки песама *Ти који си хаковао планету* (2008) и *Пента и Пижо* (2009). Сарађује с бројним часописима. Заступљена у зборницима и алманасима. Превођена је на српски, руски, енглески, француски и турски.

КЉАЈЕВИЋ МИЛОВАН – Студент економије. Пише поезију.

КЉАЈИЋ ГОРАН – Рођен је 1955. године у Чапљини. Пише афоризме и кратке приче. Оснивач сатиричника „Носорог“. Објавио четрдесет књига. Приредио више зборника сатире. Живи у Бањалуци.

КОМБИЉ ЈАРОСЛАВ – Рођен је 1944. у Старој Дубрави (БиХ, Република Српска). Дипломирани технолог. Преводи с украјинског и руског језика на српски и са српског на украјински. Пише песме и приповетке. Са украјинског на српски до сада објављени преводи три романа, једне збирке есеја, једне збирке песама, једне збирке драмских текстова, а по књижевним часописима су штампани преводи око двесте песама, неколико есеја, стотинак афоризама, одломци из свих пет преведених романа, као и једна новела. Са српског на украјински објављена је једна збирка драмских текстова за децу. Његови преводи су објављивани у бројним нашим и страним часописима. Члан је Националног удружења украјинских књижевника. Живи у Врбасу.

КОСТИЋ ЈЕЛЕНА – Рођена је 1983. године у Рашки. Дипломирани филолог (српска књижевност и језик). Пише кратке приче. Објављује у зборницима. Живи у Рашки.

КРАЈИНОВИЋ ПРЕДРАГ – Рођен је 1953. године. Инжењер електротехнике. Објавио је књигу „Деветнаест прича и песма“ (2020).

ЛАЈНВЕБЕР ГИНО – Немачки песник. Живи у Хамбургу.

МИЉУШ МИКИ – Рођен је 1951. године у Скопљу. Објавио књигу афоризама *Укрштене мисли* (2019). Награђиван. Живи у Куршумлији.

МИТРОВИЋ ДРАГОСЛАВ – Рођен је 1964. године у Лесковцу. Објавио је књиге афоризама: *Контрапункт* (1997), *Каине, хвала ти ко брату* (2005), *Благо вама, ковчег нама* (2014) и „*Сократе, како се зовеш?*“ (2020). Добитник је награда „Млади Јеж“, „Радоје Домановић“ и „Драгиша Кашиковић“. Живи у Цириху.

НЕЋИЋ МИЛАН – Рођен је 1976. године у Олову. Инжењер шумарства. Објавио је збирке песама *Чекајући да прође* (2005) и *Хроника једног прољећа* (2020), као и збирну прича *Тринаест година* (2020). Живи у Београду.

ОСМАНЧЕВИЋ ДИНКО – Рођен је 1971. године у Бањалуци. Писац кратких форми, афоризама, сатиричних прича и песама, (научно)фантастичних прича. Објавио збирку афоризама *Велики прасак* (2019). Сарађује са великим бројем часописима. Заступљен у бројним антологијама и зборницима. Више-

струко награђиван за афоризме и научно-фантастичне приче. Живи у Бањалуци.

ОТАШ НИКОЛА – Рођен 1960. године у Делиблату, а умро 2016. године у Београду. Сликари и карикатуриста. Имао је педесет самосталних изложби, а три је организовао испод воде. Награђен је са 85 значајних домаћих и иностраних награда. Са Слободаном Симићем коаутор је књиге антиратних афоризама *Српско тајно оружје*. Ауторске књиге карикатура: *No comment* (1998), *Оташирање* (2002), *За(ш)то* (2013).

ПРАКАШ ШИВА – Рођен је 1954. године у Бангалору (Индија). Професор позоришта и перформанса. Аутор девет књига песама, петнаест драма и три критичка дела на неколико језика. Добитник је више награда за књиге песама, превода и драма. Бивши уредник неколико часописа и зборника. Важније публикације на енглеском језику: „Као земља до звезда“ (2018), „Гуру: десет врата древне мудрости“ (2018), „Другим речима“ (2014), „Јесењи путеви“ (2011), „Чувам бдење“ (2009), „Традиционално индијско позориште“ (2006), „Индијско позориште“ (2011).

САЛИЈЕВИЋ СЕЉАДИН – Рођен је 1952. године у Прешеву. Песник, новинар, есејиста, драматург. Добитник више награда и признања. Заступљен је у песничким изборима и међународним антологијама. На ромском објавио књиге: *Срећни дани мојих снова* (1984), *Живот међу Ромима* (1988), *Пут сунца у животу Рома* (2009), *Песме моје младости* (2012) и др. Живи у Прешеву.

СЕКУЛИЋ ДУШКО – Рођен је 1977. године у Сомбору. Медицински техничар. Објавио је две књиге кратких прича: *Блогов колац* и *Блог ти помогао*.

СТОЈАНОВИЋ РАДМИЛА – Рођена је 1954. године. Објавила је романе: *Оркестар без дитигента* (2017) и *Ожиљци* (2020).

СТОЈНИЋ ДАНКО – Рођен је 1955. у Београду. Педијатар. Бави се дечјом пулмологијом и фтизиологијом. Објављене прозне књиге: *Априорна фантастика*, *Синтетичка аутобиографија*, *Две приче*, *Градске приче*, *Шест прича*, *Фасцикле*, *Девет прозора*, *Неколико чудних прича о екскурзорима*, *Колекција споредних размишљања о оцу*, *Диспликације*, *Мравињак*, *Повезивање*, *Метроном*, *Укус кафе и други одломци*, *Нематеријални остац*, *Чистач ципела* и *Диспликације II*. Живи у Београду.

ТАДИЋ ВЕРИЦА — Рођена је 1949. године у Доњем Дупцу код Гуче. Пише савремену поезију, хаику, приче, сентенце, афоризме, књижевну критику и есеје. Објавила је четрнаест књига. Поезија јој је превеђена на шпански, немачки, пољски, словачки, руски, енглески и италијански; кратке приче на словеначки. Добитник је бројних награда. Члан је Удружења књижевника Србије. Живи у Чачку.

ТЕОФИЛОВИЋ ВИТОМИР – Рођен је 1943. године у Врчину. Дипломирани филолог. Објавио је пет њига афоризама и једну књигу поезије. Награђиван. Заступљен у бројним антологијама и зборницима. Живи у Београду.

ТЕРЕШЧУК ВАСИЉ – Рођен је 1962. године у Украјини. Песник, романописац, публициста и журналиста. До сада је објавио три збирке песама: *Сунчане стазе (Проміння стежок)*, *Власник месеца (Власник місяця, 1990)*, *Субота (Субота, 2004)*. Објавио је и један роман: *Острво мрака (Острів мороку, 2012)*, као и низ публицистичких и критичких приказа. Превођен је на пољски. Члан је Националног удружења украјинских писаца.

ТОМИЋ СТАНИСЛАВ – Рођен је 1986. године у Тузли. Магистар филозофије. Објавио је три књиге афоризама: *Зло, наопако и обрнуто (2011)*, *Хватање мисли (2014)* и *Висина дубине (2017)*. Оснивач је Фестивала хумора и сатире „Крива Дрина“ Зворник на коме је установио награду „Златна вијуга“. Заступљен је у бројним антологијама и зборницима афоризама. Награђиван. Живи у Зворнику.

ТРЕБЈЕШАНИН ЖАРКО – Рођен је 1950. године у Београду. Психолог. Објавио је двадесетак књига. Написао је више студија и есеја о српској афористици. Живи у Београду.

ХИНИЋ МЛАДЕН – Рођен је 1971. године у Београду. Дипломирани социолог. Објавио је књигу прича *Босоног, путевима макадамским...* (2020). Живи у Београду.

ЦИЛИК ИРЕНА – Рођен је 1982. године у Украјини. Пише поезију и прозу, на украјинском, руском и енглеском језику. Објавила је две збирке песама, две збирке приповедака, један роман и две књиге за децу. Превођена је на више од десет језика. Члан је украјинског ПЕН клуба.

ЧОТРИЋ АЛЕКСАНДАР – Рођен је 1966. године у Лозници. Од 1984. године објављује афоризме и приче у новинама и часописима. Објавио је књиге афоризама: *Даћемо ми вама демократију, Пета колона, Недозвољене мисли, Кратки резони, Гола истина, Померање намети (сатирични афоризми); Играње главом (афоризми о спорту); Својеглава књига, Дечја посла и О љубави с љубављу (афоризми за децу); Добре вибрације (афоризми о женама и мушкарцима); књиге сатиричних прича: Обележене приче, Приче пред буђење, Причињавање и Друге приче и књигу прича за децу *Озбиљно смешна књига*. Књиге афоризама или прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској и Бугарској. Приредио је антологију српског афоризма за децу *Раздељак*, зборник афоризама о спорту *Дриблинг духа*, Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању и Антологију савремене руске афористике. Заступљен је у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској и другим државама. Међу осталим, добитник је признања: „Златна*

кацига“, „Радоје Домановић“, „Владимир Булатовић Виb“, „Јован Хаџи-Костић“, „Драгиша Кашиковић“, „Стеван Сремац“, „Ђорђе Фишер“, „Златна значка“, „Златни беоцуг“, „Витезово пролеће“ и „Доситејево перо“ (награда ученика београдских школа). Лауреат је и књижевних признања у Бугарској, Румунији, Македонији, Црној Гори, БиХ и Либану. Приче и афоризми преводјени су на енглески, пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, руски, белоруски, албански, словачки, чешки, шведски, грчки, бугарски, русински, италијански, португалски, јерменски, грчки, каталонски, баскијски, арапски и турски језик. Живи у Панчеву.

ЧУБРИЛО БРАНКА – Продуцент и преводац с више језика. Објавила је седам романа и две збирке прича. Сарађује с многим часописима широм света, публикујући приче, есеје и чланке на више језика. Живи у Сиднеју.

ШАРАЦ МИЛЕНКО МИРО – рођен 1959. године у Пљевљима. Дипломирани економиста. Објавио следеће књиге: *Позни откоси* (песме, 2014), *Рафална палба* (афоризми, 2015), *Кућа на далеком брду* (хаику, 2017), *Повратак кући* (песме, 2017), *Пописивање жртава* (афоризми, 2018), *Умножавање страха* (песме, 2018), *Пријеки суд* (афоризми, 2019), *Хаику : избор* (2020). Заступљен у више зборника и антологија, те различитим публикацијама у Црној Гори и региону. Члан је Удружења књижевника Црне Горе и Хаику удружења Србије и Црне Горе. Живи у Пљевљима.

ШОР ДОРЕЛ – Рођен је 1939. године. Румунски хумориста.